

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Kafková

**Egyptská revoluce 21. století a dlouho očekávaný pád autoritářského
režimu Hosniho Mubaraka**

**Egyptian Revolution of the 21st century and for a long time Awaited Fall
of Authoritarian Regime of Hosni Mubarak**

Praha 2012

vedoucí práce: prof. PhDr. Pavel Barša, Ph.D.

Ráda bych touto cestou vyjádřila své díky panu prof. PhDr. Pavlu Baršovi, Ph.D. za jeho vstřícný přístup, doprovázený vynikajícími návrhy jak z obsahové stránky práce, tak i z literární roviny doporučením autorů a publikací.

Do poděkování bych chtěla zahrnout i své egyptské přátele, zejména Mariam Serag a Mohameda Hassana, kteří mi byli věrnou a nevyčerpatelnou oporou a kteří mě od počátku zásobili cennými informacemi a spolehlivými radami. Mariam se dokonce s rodinou tamní revoluce zúčastnila, o čemž mi vzápětí podala své svědectví.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. května 2013

.....
Jméno autorky

Abstrakt

Tématem bakalářské práce je egyptská revoluce z počátku roku 2011. Hlavním úkolem je zjistit klíčové příčiny, které vedly k vypuknutí konfliktu. Ke konci bude krátce přiblížen průběh revoluce a období po resignaci prezidenta Hosniho Mubaraka, které doprovází stručný souhrn výsledků prezidentských a parlamentních voleb.

Práce je rozdělena do dvou bloků. První shrnuje ekonomickou a politickou situaci do konce 90. let, kterou doplňuje nárůst extremismu a státních represí. Druhá část se zaměřuje na 21. století a opět krátce nahlíží do ekonomiky země. Politickou situaci obohatí vznik nových politických entit a vše vede až k otázce lidských práv, k revoluci a k období Egypta v tranzici.

Klíčová slova: Armáda, demokratizace, demonstrace, Facebook, Gamal Mubarak, Kefaya, Khaled Saeed, korupce, liberalizace, Muslimské bratrstvo, náměstí Tahrír, parlamentní volby, teror, výjimečný stav, Wael Ghonim.

Abstract

The subject of the bachelor thesis is the Egyptian revolution from the beginning of the year 2011. The main goal is to find out the key consequences having led to the outbreak. At the end, the sequence of events during the revolution and the country's development since President Hosni Mubarak's resignation will be shortly described. That will be followed by a brief summary of presidential and parliamentary elections.

The thesis is divided into two parts. The first one summarizes the economic and political aspects until the end of the 1990s, as well as discusses the topic of extremism and state repression. The second part focuses on the 21st century and it also briefly examines the state economics. The political situation will be enriched by the establishment of new political entities. All will lead to the question of human rights, to the revolution and to the time of Egypt in transition.

Keywords: Army, democratization, demonstrations, Facebook, Gamal Mubarak, Kefaya, Khaled Saeed, corruption, liberalization, Muslim Brotherhood, Tahrir Square, parliamentary elections, terror, State of Emergency, Wael Ghonim.

OBSAH:

Úvod	7
1. Egypt na konci 20. století	10
1.1 Hospodářská situace	10
1.2 Politická situace	16
1.2.1 Politické strany	16
1.2.2 Muslimské bratrstvo	17
1.2.3 Parlamentní volby	20
1.2.4 Prezidentské volby	22
1.3 Nárůst extremismu a státních represí	22
1.4 Shrnutí	24
2. Egypt první dekády 21. století	26
2.1 Hospodářská situace	26
2.1.1 Počátek výrazných protivládních nepokojů	28
2.1.2 Gamal Mubarak	31
2.2 Politická situace	33
2.2.1 Parlamentní volby	35
2.2.2 Rozšíření politické scény	36
2.3 Porušování lidských práv	38
2.4 Revoluce : 25.1.2011 – 11.2.2011	41
2.5 Egypt v tranzici	44
2.6 Shrnutí	47
Závěr	49
Zdroje informací	51

ZKRATKY:

NDP National Democratic Party

ÚVOD:

Události z 25. ledna 2011 překvapily celý svět. Nikdo zprvu neočekával, že by odpolední protesty mohly přerůst v obrovskou vlnu odporu, která v mžiku pohltila celou zemi a v pouhých 18-ti dnech přivede k odchodu z úřadu po tři dekády let vládnoucího prezidenta Hosniho Mubaraka.

Záměrem této bakalářské práce avšak není vhléd do samotné revoluce, který by se vsutku nabízel, nýbrž zodpovězení výzkumné otázky, jejíž obsah se od jejího vyřčení pravděpodobně jeví jako snadno uchopitelný, avšak v průběhu práce zjistíme, že veškeré závěry, které jsme si zpočátku v hlavě vytvořili, nemusí až tak přesně realitu kopírovat. Otázka zní následovně: *Existují klíčové příčiny vedoucí k vypuknutí egyptských nepokojů v zimních měsících počátku roku 2011?*

Jedna z příčin povstání oblétna v krátkém časovém horizontu celý svět; byla to tzv. „twitterová revoluční vzpoura“. Po sociálních sítích přenášený odboj mladé nastupující egyptské generace pohltil nejen místní, ale i zahraniční publikum. A jelikož jsme každý v srdci alespoň minimálním hrdinou a revolucionářem, rozrostla se Waelem Ghonimem zorganizovaná kampaň za násilně zavražděného Khaleda Saeda do neutěšitelných rozměrů. Veřejnost již nechtěla ze zákulisí pouze přihlížet do očí bijícímu zkorumpovanému režimu, kontinuálně narůstajícímu násilí a chudobě. Chtěla za ta léta útlaku a zastrašování promluvit. A to tak nahlas, aby ji celý svět a hlavně vlastní nedoslýchavý stát uslyšel.

Příčinám takto zorganizované demonstrace, kterou měl být zdůrazněn nesouhlas lidových mas s tradičním režimem, se věnovalo nemalé množství odborníků na blízkovýchodní region. Většina se ostatně shodla na tom, že aktivizace lidu skrze kybernetový zdroj velkolepý pád režimu nezpůsobila. Podobný názor zastávám i já sama, ale pokusím se jej v práci upřesnit. Obecně se tvrdí, že sociální síť měla posloužit pouze jako rozbuška, neboli jako jedna z bezprostředních příčin, která vroucí vodu v kotli jen přihřála. Egypťané se v zásadě odhodlali k činu až po úspěšném pádu režimu v Tunisku, který jim dodal odvalu a odňal zábrany. Kvůli násilným zásahům policejních sborů a díky výbuchu emocí Waela Ghonima se lidové masy rozrostly z tisíců na milion a nebylo je již možné nikterak utišit.

Jádra příčin se je třeba dopátrávat hlavně v minulosti, protože záleží na každém kroku, který ve vývoji učiníme. Některá z našich špatných rozhodnutí, která nejsou zavčas

nepravěna, mohou způsobit tragédii, pokud na ně za nějaký čas narazíme. Z toho důvodu se zaměřuji na celé období vlády prezidenta Hosniho Mubaraka a kladu důraz na socioekonomickou a politickou situaci až do samotného pádu režimu, protože plynulý chod státu obecně závisí na těchto dvou zmíněných oblastech. Pokud stát ekonomicky prosperuje, je státem sociálním, represe nahrazují reformy, v zemi funguje systém trojího dělení moci, nezávislá soudní správa a spravedlivé a transparentní volby, k nimž má přístup každý občan i opozice a které probíhají za mezinárodního dohledu, můžeme s velkou jistotou tvrdit, že takový stát bude čelit stávkám revoluční intenzity jen velmi zřídka. Egypt se bohužel takovému typu politického systému, který ztvárňovala demokracie, po celá ta léta vzdaloval.

Egyptská arabská republika je jednou z nejlidnatějších zemí regionu severní Afriky a Blízkého východu. K dnešnímu dni se počet obyvatel blíží pomyslné hranici devadesáti milionů a číslo stále roste. Velký přirozený přírůstek nadělal Egyptu značné problémy, a to nejen za poslední tři dekády let. Stát často nedokázal na nárůst pracovní síly rychle reagovat a paralelně vytvářet nová pracovní místa. To nejprve způsobilo odchod části obyvatel do zahraničí, kteří takto uvolnili své pozice do doby, než se zase vrátili. Příchozí Egyptané z válkou rozvrácených zemí se na počátku 90. let neměli bohužel kam vrátit. Státní podniky byly přeplněny a ty privatizované spíše propouštěly. Migranti spolu se starousedlíky trpěli chudobou a nemocemi.

Mluvíme-li o chudobě, je nutné zdůraznit, že právě ona hrála v Egyptě, kde se velmi často rozevíraly nůžky mezi chudými a bohatými, velmi významnou roli. Do konce roku 2010 se zaznamenal nárůst počtu lidí, žijících pod hranicí chudoby, až na 25,5% celkové populace, zatímco pro rok 2008 jsme se pohybovali okolo 21%. Tyto hodnoty přirozeně ovlivňuje více druhů vnitřních i vnějších činitelů. Jeden z nich je určen ekonomickým stavem země, a tedy sektorovým zaměřením. Již od starověku se Egypt věnoval zemědělské činnosti podél řeky Nilu a to mu zůstalo až do současnosti. Za Sadata se podíl na zemědělství snižoval ve prospěch průmyslu a Mubarak pak tato dvě odvětví rozšířil ještě o služby a cestovní ruch. Rurální oblasti v době přechodu k sekundárnímu druhu výroby utrpěly velké ztráty. Do roku 2010 se ocitlo až 69% maloroľnického lidu pod hranicí chudoby. (Poverty rate rises ... 2012) Stát nebral potřeby sociálně slabších vrstev společnosti vždy vážně, a proto musel očekávat rostoucí nespokojenost, která se v průběhu uplynulého desetiletí prohlubovala a projevovala se častými sociálními nepokoji.

Díky své výhodné poloze si Egypt v oblasti podržel významný vojenský vliv, který posilovala hospodářská a vojenská podpora Spojených států amerických. Jejich podpora

ale kolísala podle toho, jak režim plnil své závazky a jak přistupoval k různorodým změnám. Například v době represivní státní politiky se americká podpora snižovala na minimum a naopak v době prodemokratických snah byl zaznamenán její nárůst. Takový systém podpory zavedly USA až po roce 2000, kdy už násilné režimní praktiky nemohly být přehlíženy, a kdy systémová nestabilita ohrožovala americkou pozici v zemi. Dříve se totiž Spojené státy orientovaly na své vlastní zisky, které plynuly ze spolupráce s Egyptem, a do jeho politiky příliš nezasahovaly.

V prvním desetiletí nového tisíciletí se k debatě o ekonomice připojila problematika významu demokratizace a politických proměn. Na politickou scénu vstupovaly nové osobnosti a politizující se skupiny, které poukazovaly na narůstající chudobu, státní represe a nespokojenost se systémem. Požadovaly sociální jistoty a dodržování základních lidských práv. Masovými nepokoji ohrožený režim zaujal ofenzivní postoj a stíhal všechny své odpůrce. Jako první přišlo na řadu dlouho obávané Muslimské bratrstvo, které ve státě nabývalo na síle a legitimitě. Důkazem pak byly parlamentní volby z roku 2005, po kterých se ujalo poslaneckých postů neuvěřitelných 88 členů Bratrstva. Režim se po tomto výsledku cítil existenčně oslaben a v dalších volbách podobný podíl na moci nepřipustil.

Výsledkem kombinace všech těchto a mnoha dalších událostí byla historicky první všelidová revoluce, která svrhla tři dekády let panující režim prezidenta Hosniho Mubaraka. Událostí, které k jeho pádu dopomohly, je nepřeborné množství. My se ale pokusíme v rámci této bakalářské práce ukázat na hlavní příčiny, které kdyby se nestaly, tak by možná k masovým protestům, vedoucím k pádu autoritářství, z velké pravděpodobnosti nedošlo. Zmíněné příčiny rozdělíme do dvou bloků: strukturální neboli dlouhodobé a bezprostřední. Strukturální příčiny se budou týkat socioekonomických a politických faktorů, zatímco bezprostřední příčina bude pouze jedna. V závěru práce bude stručně charakterizována doba po revoluci, ve které hrály podstatnou roli parlamentní a prezidentské volby z roku 2012.

1. Egypt na konci 20. století:

1.1. Hospodářská situace:

Jakýkoliv tah na šachovnici, ztvárňující egyptskou ekonomiku, vzbuzoval v myslích všech tří prezidentů pocity obav. Každý z nich čelil odlišným historicko-politickým okolnostem, za kterých od nich byly očekávány nemalé změny. Politika prezidenta Nassera se musela vypořádat s přetrvávajícím koloniálním vlivem Britů, jejichž politiky byly nastaveny tak, aby byl podpořen zemědělský sektor. Nasser naopak vsadil na kartu industrializace, neboť zemědělství v té době nepřinášelo velké zisky kvůli nedostatku orné půdy, poklesu zaměstnanosti v zemědělství a vysokému populačnímu přírůstku, a také na vysvobození egyptské ekonomiky ze zajetí cizí mocnosti. Po znárodnění Suezského průplavu již bylo jasné, kudy jeho kroky povedou. Pod státní správou se zanedlouho ocitly mezinárodní firmy, zahraniční banky a mnohé jiné. Důraz kladl na roli společenské smlouvy, která byla z části reprezentována egyptskou ústavou. V ní se tehdy psalo, že je Egypt socialistickou demokracií, která klade důraz na socialistické principy a centrální plánování. Zaměstnanost byla považována za právo, povinnost a poctu garantovanou státem, taktéž byly státem zaručeny sociální a zdravotní služby a bezplatné školství. (Alissa 2007, s. 7)

Éra vlády prezidenta Sadata se vyznačovala snahou osvobodit egyptskou půdu z rukou Izraele, který ji okupoval od šestidenní války na Sinaji v roce 1967. Sadatův cíl se pak navršil v roce 1979, kdy s Izraelem podepsal mírovou smlouvu. Na rozdíl od svého předchůdce Sadat podporoval politiku otevřených dveří (*infítah*). Postupná ekonomická liberalizace znamenala omezení státních zásahů do ekonomiky, a tedy přeměnu socioekonomického modelu, kdy stát již společnosti negarantoval výhody, dříve plynoucí ze socialistické demokracie. Příjmy získával převážně z ropy, poplatků ze Suezského průplavu a turismu, které byly velmi nepředvídatelné, a proto se v době nízkých příjmů zadlužoval u zahraničních bankovních institucí. Za jeho vlády se zvyšovaly rozdíly mezi chudými a bohatými, protože Sadatova vláda mimo jiné částečně osvobodila bohaté od placení daní a tím jí pak chyběly finance na pomoc potřebným. Zpomalující se proces

tvorby nových pracovních míst ožil v době, kdy se zvýšil počet zájemců o práci v ropných státech Zálivu. Tento jev pomohl také ke zlepšení kvality života střední třídy, protože právě tato část společnosti byla politikou *infitahu* nejvíce postižena. (Amin 2011, s. 55)

Mubarak ihned po nástupu do úřadu nepřerušil veškeré probíhající vyhlášky a schválené normy, kupodivu některé z nich v prvních letech vlády následoval. Příkladně zdůrazňoval roli státu obsaženou v Nasserově společenské smlouvě, zatímco politiku otevřených dveří Sadata zpočátku naopak značně reguloval. Nikdy přímo nezmínil záměr zrušit či privatizovat celý veřejný sektor nebo jeho části, ačkoli projevil potřebu ho reformovat, rehabilitovat, maximalizovat jeho produktivitu a podnitit investice, protože právě v tomto sektoru spatřoval největší narůst problémů, které se týkaly správného chodu ekonomiky Egypta. (Al-Awadi 2004, s. 65) Čelil tlaku Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, vyžadujících zavedení strukturálních reforem, s jejichž pomocí by se snížil egyptský zahraniční dluh, který tou dobou činil necelých 48 miliard dolarů v porovnání s Nasserovými pěti miliardami na konci jeho vlády a Sadatovými třiceti. (Amin 2011, s. 56) Mubarak očividně tlaku neustoupil a využil zahraničních výpůjček, kterými dominovaly Spojené státy americké, neboť arabské státy odmítly Egypt nadále finančně podporovat kvůli podpisu mírové smlouvy s Izraelem.

V druhé polovině 80. let vyšlo jasně najevo, že se Mubarak přece jen vydal cestou politiky *infitahu*. Mubarakova verze byla mnohem radikálnější než ta Sadatova a to především z důvodu obrovské zadluženosti a tlaku MMF. Zprvu na požadavky MMF přistoupit nechtěl, protože by rozsáhlá privatizace a restrukturalizace měly nežádoucí dopad na střední a nižší třídy společnosti, neboli na vrstvy, které zastávaly v Egyptě majoritní počet. Kdyby si je tímto činem zneprátnil, neztratil by pouze svoji legitimitu, ale vyvolal by veřejné otřesy, které by mohly celou jeho vládu na dlouhá léta destabilizovat. Ostatně velká část 80. let již probíhala za zvuku sociálních nepokojů z důvodu politiky *infitahu*.

Ačkoli si Mubarak myslel, že pouhé propuštění politických vězňů bývalého režimu či menší sociální reformy navenek vylepší jeho osobní status, velmi se spletl. Veřejnost mu nepropůjčila velkou důvěru, protože se v oblasti veřejných služeb pohyboval na mrtvém bodě. Strasti a úspěchy sociální politiky převzal po svém předchůdci a nic nijak zatím neměnil. Společnost od něj naopak očekávala zlepšení celkového blahobytu a podmínek pro život v Egyptě, protože se již od dob Sadata potýkala s mikroekonomickou krizí. Důvody tkvěly hlavně ve znemožnění přístupu ke službám a infrastruktuře. Rozvoj infrastruktury byl koneckonců slavnostně ukončen až za vlády Mubaraka, který na něj

pyšně poukazoval především v zahraničních médiích. Na jednu stranu si její dostavbou do budoucna zajistil přísun zahraničních investic, díky nimž se posílila místní ekonomika, a vytvořily se nové pracovní příležitosti. (Al-Awadi 2004, s. 66) Leč na druhou stranu pokryla infrastruktura a změny ve službách jen bohatší části Egypta, jako byla Káhira či Alexandrie, a chudé okrajové oblasti zůstaly nedotčeny. Na to Egypt zasáhla ekonomická krize v roce 1985, která negativně ovlivnila mezinárodní ceny ropy. Egypt nedokázal s narůstajícími dluhy a nedostatkem nových zdrojů včas zareagovat a situaci rychle stabilizovat. Následkem těchto událostí se konaly neutěšitelné chaotické protesty nespokojených civilistů a ústředních bezpečnostních složek, kteří reagovali na zvyšující se ceny základních potravin, na rostoucí inflaci, nezaměstnanost a z nich pramenící chudobu. (Al-Awadi 2004, s. 86)

Postupný finanční propad státu, který postihl celou socioekonomickou oblast, přivedl Mubaraka k razantnímu řešení, které mělo uvádající ekonomiku znovu probudit k životu. Propouštěl úředníky a své kroky ospravedlňoval slovy, že jde ve skutečnosti o snahu zmobilizovat tuzemské a zahraniční zdroje za účelem efektivní obrany proti stávající ekonomické situaci. Spolupracoval se sponzory a věřiteli ze zahraničí, kteří jej finančně podporovali v době krize, a jako poslední byla podepsána smlouva s MMF, ve které se mimo jiné zavázal snížit dotace na oblíbené komodity, jako byly cigarety a tabák, což způsobilo navýšení na ceně až o 20% jejich původní hodnoty. Na oplátku za náhlé zvýšení cen byla o stejné procento navýšena mzda úředníkům státní správy a zaměstnancům veřejné sféry. (Al-Awadi 2004, s. 131) Ti nejchudší opět nezaznamenali žádné změny.

Hned po podpisu smlouvy se Mubarak zaměřil na činnost soukromých investičních společností, které dle jeho názoru připravovaly stát o peníze. Od 70. let si totiž Egyptané ukládali své finance v zahraničních investičních společnostech, které nabízely vyšší úroky než tuzemské banky, a to se pak projevilo třeba u schopnosti financovat činnost islamistických hnutí. Později v 80. letech se taktéž Bratrstvo angažovalo v zakládání vlastních investičních společností s podobnými výhodami na území Egypta. Velkým kapitálem obdařené Bratrstvo podpořilo dvě z největších egyptských bank a získalo si přízeň nižších vrstev právě díky vyplácení vyššího úroku. Mubarak proti společnostem zakročil konfiskacemi a nezastavil se ani před charitativními organizacemi, které Bratrstvo rovněž spravovalo.

90. léta minulého století probíhala ve znamení konce Studené války, rozpadu Sovětského svazu a tvorby nových státních jednotek. Spojeným státům americkým se tímto geopolitickým posunem široce otevřela cesta do oblasti Blízkého východu, kde nyní

působily jako významná hegemonická velmoc. 90. léta značila další předpoklad pro spolupráci Egypta s MMF, s jehož pomocí by Egypt mohl konečně započít ekonomické reformy, které by obohatily jak stát, tak i široké vrstvy populace, s jejichž pomocí by režim znovunabyl postrádanou legitimitu. Aby mohl Egypt reformy opravdu uvést v život, musel se spojit s podnikatelským sektorem, který tou dobou nabýval na síle v politické a ekonomické oblasti. Novou tažnou silou tohoto nadcházejícího desetiletí se tedy stali právě podnikatelé a islamisté, zastoupeni v různorodých spolcích a investičních společnostech. (Al-Awadi 2004, s. 141) Jak se později zjistilo, spoléhat se na podnikatelskou sféru nebyl zrovna úspěšný tah, který Mubarak podnikl ve svém honu za ekonomickou liberalizací. Takzvané ‚businessmeny‘ považovala společnost již dlouhou dobu za zkorumpované podvodníky, kterým její problémy na srdci s jistotou neležely, ale kteří byli vědomě zapleteni do ilegálních praktik, sahajících mimo jiné i za hranice státu. Koncem 90. let se pouto mezi státem a podnikateli nenávratně roztrhlo, neboť nesplnili, co se od nich očekávalo.

Díky finanční pomoci Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, odpuštěním zahraničních dluhů, návratu Egyptanů ze zemí Zálivu do vlasti a odměnám za pomoc USA ve válce v Zálivu nabývala egyptská ekonomika na stabilitě. Do roku 1998 se snížila inflace z 20% na pouhá 4 procenta, egyptská libra posílila svoji hodnotu, devizové rezervy vzrostly ze šesti na 20 miliard amerických dolarů a rozpočtový deficit klesl z patnácti procent na 1,3 procenta HDP. (Al-Awadi 2004, s. 158) I přes narůstající stabilitu země se vláda stále nedokázala účinně poprat s krizí na mikroekonomické úrovni, která se vztahovala na veřejnou sféru a s ní spojené otřesné životní podmínky obyvatel. Procento nemajetných, žijících v agrárních oblastech Egypta, vzrostlo z 20% na necelých 45%. Což ve skutečnosti znamenalo, že se stále více lidí v průběhu let nacházelo pod hranicí chudoby. Jak už bylo výše uvedeno, chudoba byla v Egyptě a obecně je nejdůležitější proměnnou v otázce všeobecných nepokojů. Proto také vidíme v příložené tabulce nárůst protestů za období 1981 – 1993 z celkově jednoho protestu ročně až na neuvěřitelných 40! Tato čísla nezahrnují útoky islamistů.

TABLE 6.1. Religious violence and social disturbances, 1980s-early 1990s.⁵²

Year	mass protest		Vandalism	assassination	attempted assassinations
	demonstrations	strikes			
81	1		2	1	
82					
83					
84	8	1	1		
85	7	1			
86	14	9	8		3
87	16	4	3		1
88	33	1	6		
89	42	16	4		
90	30	13	9		
91	31	20	20		
92	33	28	50		
93	40	40	45	1	3

* (Al-Awadi 2004, s. 154)

Další krok, který Mubarak podnikl v závislosti na uzavřené smlouvě s MMF, byla privatizace státního majetku. Učinil tak i přesto, že se s rostoucím prodejem podniků odhadoval značný nárůst nezaměstnanosti a z toho plynoucích nepokojů. Do roku 1995 zůstalo téměř vše bez významných změn, boom se v praxi projevil až následující rok. Tato rozsáhlá privatizace neznamena rozprodávání státu soukromým podnikům, ale spíše podíl na spravování a rozvoji veřejného sektoru, zatímco stát nadále „rozprodané“ majetky vlastnil. (Al-Awadi 2004, s. 160) Proti zahraničnímu vlivu v zemi se postavili členové Muslimského bratrstva, kteří požadovali širokou transparentnost smluvních stran a jejich odhalení veřejnosti.

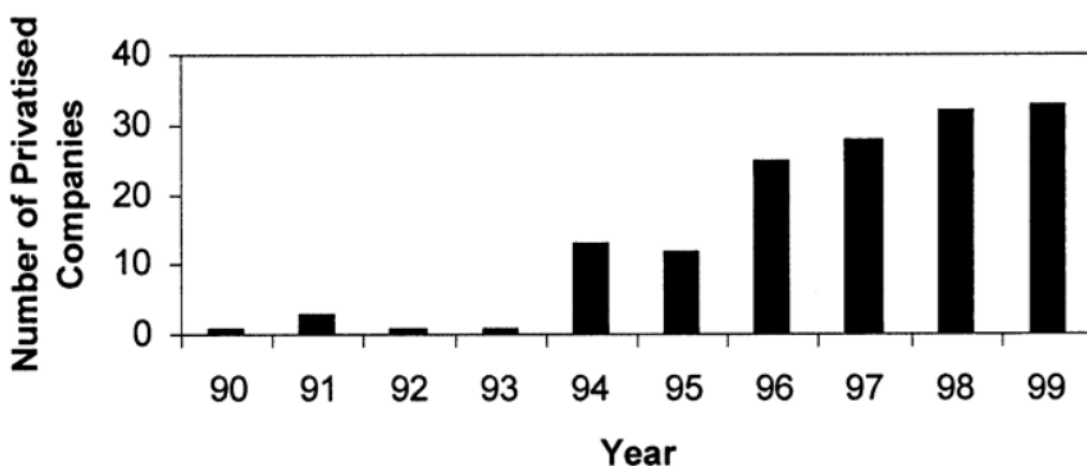

FIGURE 6.1. Privatised companies in Egypt, 1990–1999.

* (Al-Awadi 2004, s. 159)

I když se vláda zaměřila převážně na reformy ekonomického charakteru, zasloužila se i o podporu chudých a nezaměstnaných absolventů a také zaměstnanců veřejného sektoru. Na podporu byly založeny sociální fondy, které mladé lidi zaškolovaly a učily je novým dovednostem, a byly jim nabízeny výhodné půjčky do začátku. Chudá část společnosti zase získala přístup k sociálnímu pojištění, plně dotované zdravotní péči a příspěvkům na produkty denní potřeby. (Al-Awadi 2004, s. 160) Připustíme-li, že Mubarak sociální otázky zcela neopomenul a nějakou tu snahu přece jen vyvinul, musíme uznat, že s růstem potíží ve sférách, kterým se měl již dávno věnovat, se tyto pokusy staly zanedbatelnými. Těmito oblastmi byly opakovaně nezaměstnanost a životní podmínky, které nejvíce ovlivňovaly stále rostoucí ceny, fixní platy a nepřetržitá modernizace egyptských metropolí.

Oblast socioekonomických otázek spadala ve zmiňované době nově i do kompetencí neziskových organizací. Charitativní činnost zase zastávalo v Egyptě Muslimské bratrstvo. Na vztah mezi nevládními organizacemi a státem v době ekonomické reformy 90. let dohlížel určitý zákon z roku 1964. Tento zákon po desetiletí omezoval sektor nevládních organizací a ty po dlouhou dobu volaly po jeho změně. Zmiňovaný zákon zajistil státu monopolní postavení nad organizacemi nevládního charakteru a vyžadoval po občanech, kteří chtěli založit dobrovolnickou organizaci jakéhokoli typu, aby si zažádali o povolení na Ministerstvu sociálních věcí (MOSA). Ministerstvo často žádost smetlo ze stolu se slovy, že nevládních organizací není zapotřebí. (Zahid 2010, s. 60) Tento

zákon byl po roce 2000 ještě několikrát změněn, ale jeho podstata zůstala stejná a nezměnila se ani míra státního dohledu.

1.2. Politická situace:

Mubarak se ani v otázce politiky a politických reforem značně nevzdálil těm, které již byly zavedeny. Pokračoval v cenzuře masmédií, pronásledoval protirežimní aktivisty a násilné islamistické teroristy, nedal prostor komunistům a snažil se eliminovat zástupce Muslimského bratrstva nejen v politice, nýbrž i ve společnosti. Všechny zmíněné antisystémové prvky se držely pod státním dohledem díky efektivitě udržovaného výjimečného stavu, vůči kterému se měli všichni na pozoru a který propůjčoval ozbrojeným složkám státu neomezenou moc jednat podle svého uvážení. Zákon o výjimečném stavu zasahoval konkrétně do organizace politických stran, protože určoval, jaká strana bude povolena a jaká ne.

1.2.1. Politické strany

Za vlády Mubaraka byly politické strany připuštěny k parlamentnímu souboji ve stejné sestavě jako za vlády Anwara Sadata. Nadto byla pluralitní stranická sestava nově rozšířena o dříve zakázanou stranu Nový Wafd díky Mubarakově zdánlivé tendenci liberalizovat politickou scénu. Strana byla podpořena především střední třídou a vlastníky zemědělské půdy. K dalším významným stranám politického spektra patřila pravicová Socialistická dělnická strana s Národní pokrokovou unionistickou stranou, známou také jako Tagammu. Dále vykonávaly svou činnost Liberální strana a Národně demokratická strana, která ostatně celému systému dominovala. Se záměrem omezení jejich počtu byly postupně vydávány zákony, které příkladně zakazovaly kandidaturu nábožensky orientovaných stran či nastavily určitý strop, který musela strana překročit, aby jí byl umožněn vstup na půdu Národního shromáždění. V těchto případech nezbývalo zájemcům o parlamentní křeslo nic jiného, než se pokusit prosadit v kolonce nezávislých kandidátů. A to se stalo sázkou na jistotu Muslimského bratrstva u voleb v roce 2005, kdy získalo neuvěřitelně velký počet parlamentních míst. (Goldschmidt 2008, s. 216) Ostatní opoziční

strany obecně nezískávaly velkou podporu, ta šla ve skutečnosti Muslimskému bratrstvu, které však nikdy nezískalo větší počty křesel, protože se Národní demokracie různými machinacemi s volebními lístky postarala o to, aby se vždy ona na začátku nového volebního období postavila do čela státu.

1.2.2. Muslimské bratrstvo

Kořeny založení společnosti Muslimských bratrů se datují zpětně do pozdních 20. let 20. století. Za zakladatele je považován Hasan al-Banna, který se narodil nedaleko Alexandrie. Příběh začíná počátkem 20. let, kdy se Hasan rozhodl prohloubit a dokončit svá studia na škole v Káhiře. Právě zde se setkal s vlnou ateismu, která ho šokovala a na dlouho poznamenala. Aby bezvěrectví z města vypudil, zorganizoval skupinky studentů z univerzity al-Azhar, které by se vyskytovaly nejen v mešitách, ale i na veřejně frekventovaných místech jako byly toho času kavárny, kde by se společně s lidmi modlily. Cílem této společnosti bylo zprostředkování Koránu cestou porozumění a správnosti výkladu. Od druhé poloviny 30. let se pak začalo Bratrstvo politizovat. Jeho mladé kruhy pořádaly demonstrace za prosazení práva šaría do právního pořádku země. Bratrstvo přitahovalo hluboce věřící obyvatelstvo, které ztratilo důvěru ve stát, a stalo se atraktivním i pro sociálně slabé, kterým nabízelo bezplatné služby v oblasti školství a zdravotní péče. (Rubin 2010, s. 39)

Po nástupu prezidenta Hosni Mubaraka do úřadu se islamisté již těšili velké oblibě u místních obyvatel. Podpora přicházela jak ze studentských unií a učitelských klubů, které Bratrstvo ideologicky ovládalo, tak i z profesních unií, které zase pro změnu ovlivňovali svou činností a působností sami studenti. Bratrstvo tyto unie zásobilo sociálními službami, možnostmi půjček s nízkou úrokovou sazbou, dotovanou zdravotní péčí a jinými benefity. Unie se staly platformou jejich politické participace na politickém dění v zemi. (Rubin 2010, s. 43)

Dalším jejich cílem vedle sociální oblasti byla prezenze v samotné dílně zákonů - v parlamentu, čímž ostatně navázali na Mubarakův slib zajištění politické plurality. Obecně se však vědělo, že vláda nepřijímá návrhy na tvorbu nových politických subjektů, a tudíž se do politiky pokusili dostat přes členství v jedné z kandidujících stran. První oslovenou se stala v roce 1984 sekulární strana Nový Wafd, které by se s pomocí Bratrů

mohl zvýšit podíl na hlasování dosažením 8%-ní uzavírací klauzule, čímž by si zajistila místo v parlamentu. Tak se i stalo, strana v parlamentu své pozice získala a na příště toho využily Strana práce a Liberální strana, s nimiž Bratrstvo vytvořilo Islamistickou alianci a do jejich agend postupně implementovali právo šaría. (Rubin 2010, s. 45)

První přímý střet se systémem byl zaznamenán v roce 1990, v době parlamentních voleb. Byl vydán nový volební zákon uměle upravující volební obvody, z čehož měla těžit Národně demokratická strana. Vládní akt byl bojkotován stranou Wafd a socialisty za podpory veřejnosti a režim tímto ztratil na věrohodnosti nejen v zemi, ale i na mezinárodní scéně. Nedlouho nato následoval další veřejný šok. Egypt se postavil na stranu mnohonárodnostní koalice proti Iráku, což odsoudily studentské i profesní unie ovládané Bratry. Vláda nic nenechala náhodě, zahájila kampaň proti islamistům a obvinila je ze zrady státu. Nato došlo k přírodnímu neštěstí. Káhiru zasáhlo roku 1992 zemětřesení, které zanechalo na 500 mrtvých a deset tisíc raněných. Režim byl opět sražen na kolena veřejnou kritikou kvůli neadekvátnímu a opožděnému zásahu. Z tragédie těžilo jen Bratrstvo, které se obětí neštěstí zavděčilo. Poskytlo jim záchranu v podobě nouzového bydlení, stravy a peněz. (Rubin 2012, s. 46)

90. léta 20. století byla klíčová pro existenci Muslimského bratrstva a pro jejich budoucí vývoj. Egypťané začali chápat, že vyjádřením podpory islámskému státu učiní přítrž chudobě, korupci a státním represím. Až v tomto bodě si Mubarak uvědomil, že povolením otěží v rámci politické liberalizace usnadnil opozici rychlý nástup, která jeho dobroty očividně zneužila. Takovéto přesvědčení dodalo prezidentovi záminku k opětovné represí a vyhláškám, které vážně poškodily význam institucí, zejména pak parlamentu, kterému se naopak snažil po celá léta nějaké ty pravomoci spíše propůjčovat než odebírat. Muslimské bratrstvo se kvůli statusu ilegální organizace stalo velmi zranitelné, načež se začalo ještě více politizovat. Vyžadovalo širší politické svobody a mobilizovalo nižší střední třídu proti režimu. Odplatou jeho radikálního křídla za režimní represe byly pro změnu krvavé kampaně vedené proti bezpečnostním složkám, koptské menšině, sekulární muslimské inteligenci a v neposlední řadě i cizincům. (Rubin 2010, s. 47) Mubarak ani po těchto činech neustoupil. Snažil se omezit počet členů Bratrstva ve všech typech unií na minimum a snížit jejich finanční příjmy, což se mělo odrazit na míře podpory, přicházející od sociálně slabší části veřejnosti.

V roce 1995 byl na Mubaraka spáchán neúspěšný atentát v Addis Ababě, v hlavním městě Etiopie, ze kterého byli obviněni Bratři spolu se spojenci v zahraničí. Na tisíce Bratrů bylo uvězněno, desítky byly souzeny. Mubarak neučinil tyto kroky kvůli jejich

radikální povaze, ale postupoval tak proto, protože se obával občanské legitimizace hnutí, jakožto budoucí seriózní vládní opozice v důsledku neustávajícího růstu společenské oblíbenosti Bratrstva. V témže roce se odehrály další parlamentní volby, které nově povolily kandidaturu nezávislých kandidátů. Velký počet nezávislých kandidátů odrážel nejen slabost a nedostatek legitimacy tehdejších politických stran, ale i naruživost podnikatelské vrstvy prosadit svůj vliv. Opozice nedostala u voleb výraznou příležitost, protože je naposledy bojkotovala „z důvodu odmítnutí požadavku na odvolání výjimečného stavu a předání dohledu nad volbami nezávislému nevládnímu orgánu“ (Bareš 2009, s. 659), a tudíž jsou tyto volby považovány za nejvíc zkorumpované a násilné od doby nástupu Mubaraka do úřadu. Desítky lidí při nich zemřely a stovky byly zraněny kvůli nepřiměřenému zásahu policie. Vládní strana získala 94%-ní většinu a Bratrstvo bylo diskvalifikováno jako zakázaná organizace. (Rubin 2010, s. 48)

Od roku 1995 bylo zaznamenáno generační štěpení v rámci Bratrstva na ty, kteří chtěli kooperovat se státem a distancovali se od spolupráce s teroristy, a na ty, kteří nechtěli působit legálně v mezích předepsaných vládou. Ti druzí, generačně mladší, vystupovali v zásadě proti režimu i proti Bratrstvu, které tradičně neprojevovalo zájem o strukturální přeměnu v organizaci či stranu. Mladé křídlo se projevilo hned v roce 1996, kdy žádalo o registraci nové Strany středu, jejíž členové pocházeli z kruhů Bratrstva. Program strany obsahoval záruky politických svobod, lidských práv a národní jednoty, což byly principy odlišné od základní doktríny Muslimského bratrstva a více se podobaly západnímu modelu demokracie. Přestože agenda nové strany nezastávala ideu nastolení islámského státu a práva šaría, byla státem odmítnuta, a odmítlo ji taktéž Bratrstvo ze zřejmých důvodů. (Bareš 2009, s. 661)

V době vlády prezidenta Mubaraka se Muslimské bratrstvo projevovalo jako největší a nejsilnější islámské hnutí na území Egypta. Zajímalo se převážně o sociální a politickou stránku života občana. S využitím světoznámého hesla „Islám je řešení“ otevřeně prosazovalo změnu dosud sekulární legislativy, kam by inkorporovalo islámské právo šaría, a také celkovou proměnu Egypta v islámský stát. Aby mohlo takovéto požadavky prosadit, působilo na státní instituce formou politického nátlaku. Od druhé poloviny 90. let, neboli od atentátu na prezidenta, odpovídal režim na nátlak velmi nepřiměřeným způsobem, což Bratrstvo nenechalo bez odezvy.

1.2.3. Parlamentní volby:

Neexistuje žádné přesné datum, kdy se Muslimské bratrstvo rozhodlo politizovat. Co je ale známo, je fakt, že využilo politické liberalizace země ihned z počátku 80. let po nástupu Mubaraka do úřadu. Jeho vliv postupně narůstal, až nehlídaně přerostl do takových rozměrů, že si Bratrstvo získalo většinu veřejnosti na úkor státu a prezidenta a posílilo tak svoji legitimitu. To mu na jednu stranu zaručilo obrovskou podporu voličů, ale na druhou stranu si znepřátelilo státní instituce, jejichž represivní politika měla Bratry z parlamentního boje odstranit v co nejkratším čase.

Parlamentní volby a jejich výsledky do konce 90. let naznačovaly, že Mubarak plnil svůj závazek politické liberalizace a s ní tedy spojené politické plurality. Naznačil totiž, že se chce v rámci prosazení demokratických principů vydat jinou cestou než oba jeho předchůdci. Jeho plán měl ostatně vedlejší cíl. Zisk režimní a též vládní legitimacy se totiž měl stát živnou půdou postrádané prezidentské legitimacy. (Al-Awadi 2004, s. 78) Národně demokratická strana ve volbách opakovaně získávala většinu, měnil se jen počet křesel opozice, v jejíž řadách stanuli i zástupci Bratrstva. Nezávislí kandidáti a Bratrstvo měli po většinu času do parlamentu omezený přístup, mohli se prosadit jen v rámci politických stran či leccjakých unií.

Bratrstvo tedy zvolilo možnost vyslat své zástupce v rámci jiných stran, neboť v uniích svůj hlas již prosadili. Při každých volbách vyslalo přibližně stejný počet kandidátů, rozdíl jejich zastoupení v parlamentu se pak rok od roku lišily. Hlavní determinantou těchto výkyvů bylo postupné uzavírání dveří rozmanitosti a soutěživosti politických stran, které se nejvíce projevily do první poloviny 90. let, pak nastaly represe, protože politická moc opozice nepřetržitě narůstala, což vyvolalo notné obavy, a zastoupení Bratrů v parlamentu se muselo minimalizovat. Nejhůře dopadly volby z roku 1995, které byly násilně potlačeny bezpečnostními složkami a výsledky zmanipulovány. Důvodem bylo, že tato budoucí sestava národního shromáždění měla v roce 1999 rozhodnout o tom, zda Mubarak povede zemi již po čtvrté, což mohlo být znemožněno nárůstem opozice v jeho řadách. (Al-Awadi 2004, s. 172)

Volební období	Národní demokracie	Opozice	Nezávislí kandidáti	zastoupení MB
1984	87 %	13 %	-	13% se stranou Nový Wafd
1987	78 %	21 %	< 1 %	17 % jako Islamistická Aliance
1990	81 %	7 %	více stran	-
1995	94 %	3 %	převážně NDP	-

(Kienle 2001, s. 51 -62)

V příložené tabulce vidíme, jak se vliv Národních demokratů ve společnosti pomalu snižoval v závislosti na nabývající moci opozice, a tedy i Muslimského bratrstva během 80. let. Vláda musela neprodleně prosadit opatření, která by její vliv zase posílila. Neměla moc na výběr, a proto se od 90. let začala orientovat na politiku státních represí a na manipulace s volebními výsledky. Lidové shromáždění bylo za běžných okolností voleno v pravidelných pětiletých intervalech. Změna nastala v roce 1984 a 1987, kdy bylo Lidové shromáždění rozpuštěno za účelem slibované demokratizace. V době po druhém rozpuštění dolní sněmovny parlamentu se změnila volební pravidla. Ze systému stranických kandidátek, které zajišťovaly proporční reprezentaci, se přešlo k dvoukolovému většinovému volebnímu systému, který upřednostňoval jednotlivé kandidáty, a volby se konaly ve dvoumandátových obvodech.

Změna volebních pravidel a slib exekutivy respektovat dělení moci vykazaly určitou změnu mentality, o které se předpokládalo, že směřovala k post-autoritářské formě vlády. Když přišlo na praxi, nově zavedené politiky se prováděly zcela nedemokratickými postupy. Příkladem byly neproporcionálně upravené volební obvody, které měly shromáždit co největší zastoupení voličstva Národní demokracie na úkor opozice, a také byly stanoveny podmínky, které musel kandidát splnit, aby byl k volebnímu procesu připuštěn. V závěru tedy vše vypadalo tak, že se jeden systém nadvlády nahradil jiným, v němž zase nebylo opozici dovoleno se plně prosadit. (Kienle 2001, s. 52)

1.2.4. Prezidentské volby:

Při každých prezidentských volbách, které se konaly od Mubarakova nástupu do úřadu v roce 1981, byl jediným kandidátem právě sám Hosni Mubarak. Změna nastala při pátých volbách, kdy se mu postavil Ayman Nour, který vedl opoziční politickou stranu s názvem Zítřek, založenou krátce před volbami v roce 2004. Ostatní volby se do té doby konaly v šestiletých intervalech, kdy po nominaci prezidentského kandidáta v Národním shromáždění následovalo lidové referendum, v němž si Mubarak obhájil svou nominaci více než devadesáti procentní podporou za minimálně osmdesáti procentní účasti voličů. (Mubarak era 2013)

1.3. Nárůst extremismu a státních represí:

Jedním z hlavních důvodů nárůstu extremismu byla rostoucí chudoba. Dle průzkumů pocházeli teroristé obecně z chudých oblastí, žili tedy v nelehkých podmínkách bez infrastruktury, zdravotní péče, elektřiny a vody. (Al-Awadi 2004, s. 11) Byly to jedinci, kteří stát vinili ze zanedbání jejich péče a kteří se nakonec v hojných počtech obraceli na Boha. Zmíněné podmínky bohužel vládly Egyptu v poslední dekádě 20. století a nebylo možné nastalou situaci v rámci měsíců vyřešit. Stát se stále důvěrněji opíral o novou elitu, složenou z podnikatelské vrstvy a zahraničních investorů, o které se vědělo, jakých nezákonných praktik musela využívat, aby si udržela přízeň státu. Obchodní partneři, pocházející se zahraničí, čelili útokům islamistů, neboť ztvárňovali cizí prvek, který se tyto skupiny snažily z Egypta vypudit. Taktéž dopadaly turistické skupiny, které svou přítomností na jednu stranu zvyšovaly egyptské příjmy, a na druhou ohrožovaly jeho vnitřní islámskou celistvost. Právě na zvyšování egyptských příjmů z turismu se teroristé zaměřili. Jejich cílem bylo vystrašit turisty, způsobit státní bankrot a přivodit tím žádanou změnu systému. (Marsot 2007, s. 176)

Násilné aktivity islamistických skupin nejsou údělem 90. let 20. století, ale mohli jsme se s nimi setkat již dříve v období zavražděného prezidenta Sadata. Faktem platícím pro poslední dvě dekády 20. století až tedy do poloviny 90. let je, že část islámsky laděné veřejnosti níže zmíněná hnutí podporovala. (Bareš 2009, s. 655) Jedno z těchto hnutí nese název *Společnost odchodu z bezvěrectví*, které bylo počátkem 90. let represivními státními zásahy organizačně a funkčně oslabeno. Další hnutí *Organizace svaté války* bylo taktéž

postiženo represemi, ale v tomto případě šlo o zodpovědnost za atentát na Sadata. Část členů hnutí byla popravena, jiní si vyslechli odlišné rozsudky. Jeden z propuštěných emigroval do Afghánistánu, kde se stal hlavním ideologem al-Kájdý. (Bareš 2009, 656) Organizace se dále podílela na atentátech na státních úřednících až do nové vlny zatýkání v devadesátém roce.

Posledním násilným hnutím Mubarakovské éry byla *Islámská skupina*. Nejzávažnějšími z jejich útoků byly útoky na turisty. Příslušníci Islámské skupiny požadovali odchod všech turistů ze země, a když se tak nestalo, útočili na zájezdové autobusy a jiná turisticky atraktivní místa. Jedním z nich byl právě Luxor v roce 1997. Při masakru zemřelo na 70 osob, z nichž 50 tvořili právě cizinci. (Bareš 2009, s. 657) Útok se stal vrcholem důvěry a podpory Egyptanů těmto teroristickým uskupením, neboť právě turismus tvořil důležitou složku zisku financí tolik potřebných k obživě obyvatel země. Islamistický extremismus se očekávaně nezastavil pouze u útoků na zkorumpované úředníky a turisty, ale rozšířil se i na pracovníky exekutivy a zákonodárství. To byla ostatně tečka za výdrž státních orgánů. Po takto cílených útocích se zatýkalo a soudilo ještě frekventovaněji, než bylo obvyklé.

Na každý útok jakéhokoliv rozměru a typu odpověděly vnitřní ozbrojené složky nepřiměřeným násilím. Dělo se tak proto, že si Mubarak v této době uvědomoval narůstající moc Muslimského bratrstva ve společnosti, která ho v jeho krocích plně podporovala, čímž zvyšovala jeho legitimitu na úkor té Mubarakovy. Za každým činem islamistů Mubarak očekával nějakou vazbu na Bratrstvo – ať už přímou, nepřímou nebo zcela smyšlenou - aby ho mohl pokořit a úplně odstranit ze všeobecného povědomí. V této návaznosti byli Muslimští bratři zároveň s extremisty stíháni, zatýkáni a souzeni a bylo jedno, zda se na zločinech podíleli či nikoliv.

1.4. Shrnutí:

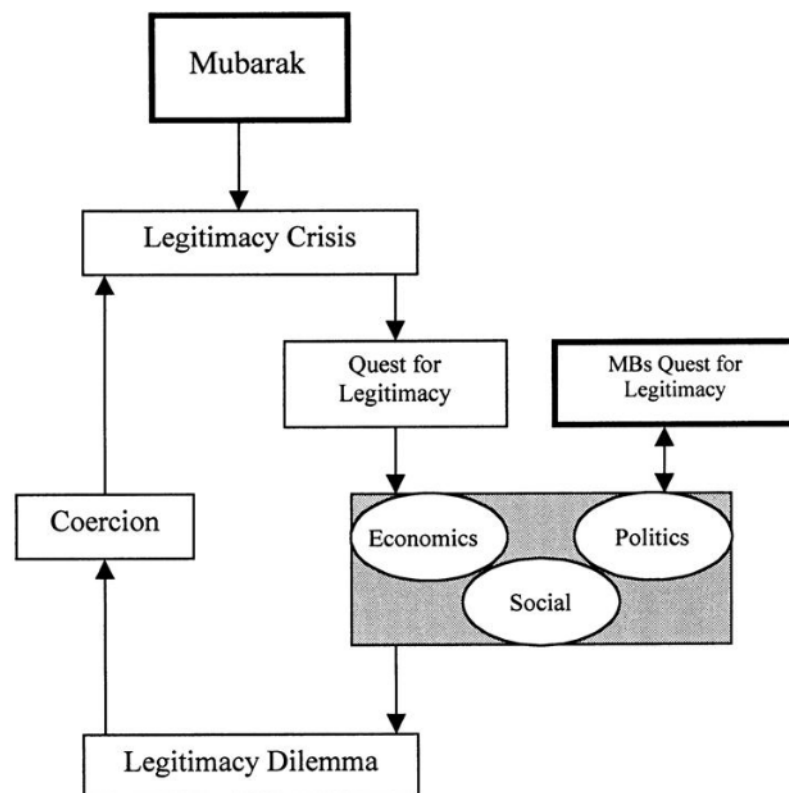
Hledáme-li hmatatelné důkazy, které by nám lépe přiblížily počátek Mubarakovy éry, nezaměřme se striktně na první roky jeho vlády, ale spíše na období od druhé poloviny 80. let, kdy vlastně do politiky a ekonomiky nějakým způsobem přispěl. Ačkoli se Mubarak před zvolením do nejvyššího úřadu v zemi v politice již krátce pohyboval, jeho politický talent bylo nutno rozvíjet od samého počátku, neboť celý jeho život ztvárňovala armáda a velení. První roky se musel nejprve aklimatizovat, a proto se nevzdálil od kurzu politik, nastavených jeho předchůdci. Od Mubaraka se ale od poloviny 80. let očekávaly činy, které měly zvrátit finanční ztráty z náhlého propadu cen ropy na světových trzích. Nečekaná válka v Zálivu přiměla miliony vycestovaných Egyptanů k návratu do země, kde na ně naneštěstí čekala stále se zvyšující míra inflace, nedostatek pracovních míst a nárůst cen, jež přispěly k rozšiřující se chudobě.

Režim se s problémy takového rázu nedokázal včas vypořádat a nadto musel čelit dalším, které se vytvářely v návaznosti na předešlé. MMF spolu se Světovou bankou vyvíjel tlak na vládu a její zeštíhlující se finanční rezervy za účelem snížení postradatelných výdajů. Vláda na výzvu reagovala odebráním dotací na základní potraviny a služby, což jí sice pomohlo do budoucna snížit míru inflace a zvýšit procento HDP, ale zvýšila se tím nezaměstnanost, platy rostly nerovnoměrně a zhoršily se životní podmínky všech vrstev společnosti. (Amin 2011, s. 60) Ačkoli byla Egyptu v zahraničí odpuštěna velká část dluhu a on si mohl zase začít půjčovat, vyskytl se problém s věřiteli. Ti Egyptu odmítali půjčit kvůli příliš pomalému ekonomickému rozvoji krajiny, což je důvodem, proč se pro ně stal Egypt zakrátko nezajímavým a další investice by pro ně znamenaly jen mrhání penězi. Privatizace národního majetku, ze které zpravidla plynulo hromadné propouštění a příliv nové zkorumpované domácí a zahraniční elity, která si půjčovala od domácích bank a nic nevracela, měla za následek další finanční poklesy, doprovázené sociálními protesty a demonstracemi. Nepokoje podpořil náhlý boom produkce televizních a rádiových zařízení, z nichž se veřejnost dozvěděla o chudobě a později s rozvojem internetu i o korupci v zemi.

V souhrnu situace 90. let je nutné zdůraznit, že se Mubarak od počátku své vlády snažil vytvořit zdání politické liberalizace. Této liberalizaci je ostatně věnována největší pozornost až od druhé poloviny 90. let, protože si až tehdy Mubarak uvědomil, že ve společnosti ztrácí svůj vliv a spolu s ním i svoji legitimitu, kterými se naopak mohlo pyšnit

Muslimské bratrstvo. Deliberalizace politické stránky lidského života se pak vyznačovala pronásledováním opozice a extremistů, narušujících poklidný chod země, omezením činnosti politických stran, a tedy omezením politické participace, zatímco se kladl důraz na věrnost jediné vládní strany. Následovala přísná kontrola společnosti, neziskových organizací, studentských a profesních unií a posléze i dozor nad médii, často spojovaný s útoky na jejich svobody.

Následující schéma ztvárňuje záměr Mubaraka získat legitimitu skrze snahy liberalizovat egyptskou ekonomiku, z jejichž výsledků těžila menšina a to hlavně střední třída. Státní represe později považoval za jeden z nejefektivnějších způsobů, jak vyřešit stále se prohlubující legitimní deficit. Násilím přirozeně trpěly převážně nižší vrstvy společnosti, kterým ve vhodnou chvíli přišlo na pomoc Muslimské bratrstvo. Tímto gestem si postupně vytvářelo vlastní sociální základnu, která mu svoji podporou propůjčovala státěm postrádanou legitimitu.

* (Al-Awadi 2004, s. 197)

2. Egypt první dekády 21. století:

2.1. Hospodářská situace:

Od roku 1991 je možno mluvit o třech generacích reforem ekonomiky. První se datuje do období mezi léty 1991 až 1998. Během této etapy došlo k úspěšné stabilizaci skomírající makroekonomiky. Stát se otevřel světu, přijímal zahraniční investory, privatizoval státní majetek a zaměřil se celkově na snížení vlivu svých orgánů v ekonomickém sektoru. Egypt uzavřel smlouvy s Mezinárodním měnovým fondem, dále dohodu o volném obchodu s arabskými zeměmi a vstoupil do Světové obchodní organizace.

Druhá generace reforem se vztahuje na období od roku 1998 do 2004. Byla to léta, která by se dnes zapsala do černé kroniky Egypta. Stát se zaměřil hlavně na obchod a reorganizaci státních orgánů z důvodu narůstající nedůvěry veřejnosti vůči státním institucím a jejich snaze liberalizovat ekonomiku. Příčinami uhasínající důvěry byl fakt, že se svět na konci 90. let zmítal v globální finanční krizi, v Luxoru došlo k masakru na turistech a byly odhaleny případy korupce vysokých státních úředníků. Nezávisle na neštěstích se stále usilovalo o změny v legislativě, načež se vydaly zákony, upravující hypoteční práva, práva na vývoz, vlastnická práva a zákony zabývající se zákazem praní špinavých peněz. (Alissa 2007, s. 5) Byly opět podepsány další smlouvy o obchodní spolupráci.

Poslední etapa změn po roce 2004, která pak pokračovala až do revoluce, se vyznačovala pokusy o vytvoření zdání, že se stát stále snažil ekonomiku liberalizovat. V době vlády nově jmenovaného premiéra Nazifa se vydaly další zákony a vyhlášky, které upravovaly vývoz farmářských výrobků, investice, ochranu spotřebitele, a podepsaly se další série smluv o volném obchodu. Zrychlilo se tempo privatizace továren a bank, nově se lidem otevřela možnost mezibankovních převodů cizí měny a snižovala se daň z příjmu. To vše bylo ale doplněno zvýšením cen za palivo a elektřinu. (Alissa 2007, s. 6)

Mubarak ve své prezidentské kampani v roce 2005 zdůrazňoval potřebu ekonomických a politických reforem a až později se ve svých proslovech zaměřil na sociální oblast a otázky chudoby, nezaměstnanosti a růstu objemu nových pracovních míst.

Jeho rivalové vsadili na opačnou kartu. Hájili nezbytnost zrušení nařízení o výjimečném stavu a rovněž jakýchkoli omezení vůči politickým stranám. Proklamovali rozšíření občanských politických svobod. Později se k Mubarakově neštěstí ukázalo, že svým slibům nemohl ve skutečnosti dostát.

Egypt čelil stále vyšší inflaci, která vyskočila od roku 1997 z 0,6% na 9% v roce 2006. Veřejný dluh činil více jak 60% HDP. Národní demokratická strana nepřišla s žádným návrhem reformy, který by tento stav zvrátil a Egyptu finančně ulehčil. Ani nepřiznala, že se Egypt do této situace dostal chybou špatně nastavených politik, které po celá ta desetiletí měla v režii právě Národní demokracie. (Zahid 2010, s. 156) Důvody ekonomického rozvratu, tkvící v chybě špatně nastavených politik, se objevovaly především v proslovech islamistů a názorech znepokojené veřejnosti. Takto nastavené politiky totiž kopírovaly potřeby podnikatelské vrstvy, která měla v politice výrazné slovo. Podnikatelské kruhy s elitou se v politice obávaly transparentnosti a soutěživosti, neboť by se tím přilákalo široké spektrum nových hráčů. Nevrhaly se ani do nových reforem, aby neztratily svůj vliv. Pokud se ale nové reformy zavedly, podnikatelé si z nich přivlastnili to nejlepší ještě před tím, než byly postoupeny široké veřejnosti. (Alissa 2007, s. 9)

Změny v ekonomice první dekády 21. století přivodily menší reformy, které sice zlepšily její stav po makroekonomické stránce, ale nijak významně neovlivnily stav mikroekonomiky, jejíž přestavba by přispěla k určité stabilizaci vnitřního napětí v zemi. Nezaměstnanost dále postihovala především mládež okolo 20. roku života, která se s téměř nulovou praxí ucházela o práci ve veřejné sféře, kde se obecně vyplácely vyšší mzdy, ale kde byl obrovský nedostatek volných pracovních pozic. Chudoba vzrostla až na 40% populace. Rozdíly byly patrné v zemědělských oblastech, kde míra chudoby rostla, a v urbanizovaných částech, kde zase klesala. Reformám pak nejvíce odporovali nemajetní, kteří státu přičítali vinu na nepřetržitě se prohlubující propast mezi nimi a bohatými. Ostatně reformy socioekonomického charakteru vždy prokázaly určité slabiny, a proto nelákaly ani investory a ani zájmové skupiny, aby se na nich podíleli.

Ta část Egyptů, která si zvykla na systém společenské smlouvy, utrpěla největší zásah do dosavadního života, neboť tato smlouva zcela ztratila za Mubaraka svůj význam. Režim odmítal záruky socialistického panství a výměnou nabízel kapitalismus. Ideologický rozpor rozdmýchal lidový antirežimní odpor. Občané po státu požadovali zavedení reform, které by jim zaručily alespoň nějaké jistoty, které původně měli, ale za jeho vlády postrádali. Mubarakova vláda čelila těmto požadavkům svým vlastním způsobem. Pozornost zaměřila na otevření Egypta světu, import výrobků a příjem

zahraničních dotací a půjček, než aby podnítila tuzemskou výrobu a zlepšila sociální situaci.

Socioekonomické reformy byly ostatně vždy řízeny ze shora, opozice k nim měla jen minimální přístup. K jejich úspěchu chyběly kromě oboustranné názorové shody též programové návrhy, kreativní vize a vhodná politická aréna, kde by docházelo ke střetu mezi občanskou společností a elitou. Vnitřně oslabené vedení, stále narůstající krize občanské společnosti a z ní plynoucí nedůvěra vůči nereprezentativním politickým stranám, které ovládala jediná strana, tomuto typu reforem do cílové rovinky zajisté nepomohly. (Alissa 2007, s. 15)

Vedením zklamaná veřejnost se sama začala odborově organizovat a vyžadovat po státu svou nezávislost. Odehrály se první dělnické stávky, na které navázaly další kvůli světové potravinové krizi v roce 2008, která způsobila prudký nárůst cen potravin, a globální finanční krizi. Opět vzrostl rozpočtový deficit, míra inflace a zadluženost v zahraničí. Problémy vyvolával i demografický přírůstek obyvatelstva. (Bareš 2009, s. 668) Lid volal po transparentních a efektivních institucích, po odstranění korupce a dodržování lidských práv. To vše a mnohem více měly v nadcházejících letech zajistit parlamentní volby na bázi všeobecného, rovného, přímého a tajného volebního práva.

2.1.1. Počátek výrazných protivládních nepokojů:

Jak už bylo výše zmíněno, faktory, které mohly v Egyptě nejvíce ovlivnit rozvoj a prosperitu společnosti, byly do velké míry potlačeny. Příkladem byla slibovaná a všemi očekávaná sociální reforma, která nebyla dosud provedena. To, co se ve společnosti změnilo, zasáhlo sociální sféru jen okrajově, a proto každý krok vlády a parlamentu Egyptů spíše pobouřil, než ukonejšil. Pořádaly se stávky za zvyšující se ceny, rostoucí inflaci, privatizaci a stále více patrnou korupci ve vyšších sférách státních institucí. Nezaměstnanost a chudoba procentuálně rostly důsledkem špatného hospodaření vlády a ministerstev, na jejichž čele po desetiletí stála Národní demokracie. Stát na nepokoje neodpověděl jinak než prodloužením výjimečného stavu, represemi a potlačením širokého spektra lidských práv, což očividně podřývalo slib záruky prvků demokracie, který dal Mubarak Spojeným státům americkým a na které se ve svých veřejných proslovech odvolával.

Ale jak mohl autoritářský režim zajistit demokracii a z ní plynoucí práva a svobody,

když utlačoval opozici, v praxi přirozené nedělil moc, manipuloval s volebními výsledky s cílem depolitizace masy, nezajistil pluralistický systém volné soutěže politických stran a zájmových skupin, zatímco podporoval elitní menšinu – neboli když omezoval hlavní indikátory demokratičnosti země? Na to lze odpovědět krátce: nemohl. Co z toho plynulo za důsledky a jak se vším státní orgány naložily, bude popsáno níže.

Předrevoluční Ministerstvo vnitra operovalo s obrovským počtem různých bezpečnostních agentur, s jednotkami pořádkové policie, výzvědnou službou a tajnými informátory. Za výjimečného stavu došlo na jedné straně k pozastavení platnosti základních práv a na druhé straně k samovolnému posílení těchto orgánů jednat dle své vlastní předsvědčení. Bezpečnostní složky pak zatýkaly a věznily odpůrce režimu bez pádných důvodů, civilisté byli odkázáni rovnou k vojenským soudům, kde neexistovalo právo na odvolání, a zakazovaly se stávky, demonstrace a občanská sdružení nad deset osob. Orgány měly také právo cenzurovat a uzavírat redakce novin. (El-Mahdi 2009, s. 24) Všechny podobné činy režim ospravedlnil jako honbu za islamistickou opozicí, kterou považoval za svoji existenční hrozbu, a naznačil, že jde jen o přechodný stav. Přechodná éra teroru koneckonců způsobila, že si režim na svoje techniky účinného potlačení nepokojů zvykl a nebál se je použít při jakémkoli odporu, který do budoucna mohl oslabit monopol státní kontroly nad společností.

Mluvíme-li o všeobecných nepokojích, které bývaly a obecně jsou reprezentovány pochody, stávkami či demonstracemi, nesmíme zapomenout zmínit jejich legalizaci. Od doby, kdy se Nasser chopil v Egyptě moci, byly stávky jakéhokoli druhu zakázány. Situace se změnila v roce 2003, kdy se změnou v legislativě byly stávky za značně omezujících podmínek povoleny. (El-Mahdi 2009, s. 69) Legislativní změna bohužel plně nezajistila ani svobodu sdružování, ani svobodu slova. Pravdou ostatně bylo, že veškeré změny, týkající se udělení občanských svobod, nenašly své realizátory a místo v praxi fungovaly jen na papíře. Největší represe, kterých se státní orgány na lidu dopustily, byly zaznamenány až po roce 2004. Před tímto rokem oboustranná nespokojenost pouze postupně narůstala, konaly se demonstrace proti americkým zásahům na arabské půdě a stávky odmítající privatizaci, které aparát rozehnal bez výrazného použití nepřiměřené síly, a jejich strůjci se za ně zodpovídali před soudem.

V návaznosti na předešlé stojí za zmínku největší spontánní akce od počátku nového tisíciletí. Tou první byla studentská demonstrace na podporu Palestinské intifády v roce 2000, která nabyla velmi radikální povahy. Zúčastnily se jí tisíce studentů středních a vysokých škol, jejichž řady doplnili i potomci vysokých státních úředníků. Odpor

posvětil vznik *Lidovému výboru na podporu intifády*, jehož založení iniciovala skupina dvaceti nevládních organizací a nezávislých aktivistů. Postupně se doplňoval o Muslimské bratry, nasseristy, socialisty, členy profesních spolků a další nevládní aktéry. (El-Mahdi 2009, s. 93) Po ní následovala demonstrace proti irácké invazi v roce 2003, kterou přišly podpořit desetitisíce lidí. Demonstrace dostala název Tahrirská intifáda podle místa konání. Netrvala ostatně dlouho, na druhý den byla rozehnána bezpečnostními složkami státu. Obě akce si vyžádaly několik zatčení a zranění protestantů kvůli ostrému zásahu policie. (El-Mahdi 2009, s. 95)

Stávky největší intenzity, které Egypt za více jak celé půl století nezažil, vypukly v roce 2004, kdy nově nastoupil do čela vlády premiér Nazif, a pokračovaly až do pádu režimu. Vyvolala je další vlna privatizací. Dělnictvo žádalo vládu, aby se jich privatizace dotkla jen minimálně. Chtělo potvrdit záruky, že o své místo ve firmě nepřijdou, a pokud by to nebylo možné, požadovalo peněžní náhradu ve formě důchodových balíčků. Strach ze ztráty zaměstnání a z nezaplacení vedlejší mzdy či příspěvků do penzijních fondů, které měli dělnickým povoláním zajistit soukromí investoři, vehnal dělníky do ulic. Přes milion dělníků se i s rodinami zúčastnilo nějaké formy protirežimní akce. Všem dala počátek politicky laděná demonstrace v prosinci 2004, kterou vedlo hnutí Dost! (*Kefaya*) neboli Egyptské hnutí za změnu. (El-Mahdi 2009, s. 77) Po této demonstraci, která lidem dodala odvahy, se konaly stávky s téměř denním intervalem.

Největší průmyslová stávka se odehrála v roce 2006 v egyptské spřádací a tkací továrně v Mahalle al-Kubře. Premiér Ahmed Nazif slíbil zaměstnancům veřejného sektoru zvýšení každoročních prémie až na dva měsíční platy, ale místo toho dostali méně než předtím. Na situaci zareagovali úplným odmítnutím platů a vzbouřili se. Po měsících pouličních protestů, které měly převážně na svědomí ženy, si dělníci v roce 2007 vymohli své požadavky u Ministerstva financí. Byla jim vyplacena větší část slibovaných prémie a byli ujištěni, že podnik nebude privatizován. V září 2007 se dělníci museli opět ozvat, protože se jejich požadavky z minulého roku nerealizovaly. (El-Mahdi 2009, s. 79) Protesty pokračovaly s přestávkami až do roku 2008, kdy nabyly násilné intenzity. Sřety s bezpečnostními složkami si vyžádaly smrt třech protestantů, ale skončily vítězstvím a obhajobou dělnických práv vůči státnímu aparátu. (Cook 2012, s. 179) Právě tady opakovaně zazněly výkřiky požadující rezignaci prezidenta Mubaraka a pád zkorumpovaného režimu. Úplně první veřejné protirežimní projevy proneslo výše zmiňované hnutí Dost! již v roce 2004.

Časové období pro léta 2002 až 2008 se vyznačovalo nárůstem počtu úmrtí při

přírodních kalamitách, jejichž dopadu, který se koneckonců odrazil na lidských životech, bylo možno včas zabránit. Při vlakových neštěstích, požárech, náhlému zřícení budov, potopení lodí a jiných nehodách zemřelo na dva tisíce osob. Takové a podobné případy zdůraznily míru korupce vládnoucí elity a poukázaly na její krkavčí politiku, které byly potřeby nízko-příjmových jedinců, žijících na okraji společnosti, lhostejné. (Cook 2012, s. 181)

2.1.2. Gamal Mubarak:

Na konci 90. let se objevila na egyptské ekonomické scéně osobnost, která se na ni udržela až do samého pádu režimu Hosniho Mubaraka. Touto významnou a dodnes vzpomínanou postavou je jeho nejmladší syn Gamal Mubarak. Gamal Mubarak vystudoval ekonomii na Americké univerzitě v Káhiře, pracoval v Londýně až do doby, kdy se rozhodl vrátit do Káhiry, aby jako zkušený manažer a reformátor pomohl skomírající ekonomice vlastní země. Liberální přístup mu přivedl do cesty vlivné podnikatele, s nimiž uzavřel spoustu obchodních smluv. Spolupracoval rovněž s americkou stranou, jejíž představitele často navštěvoval jako významná posila egyptské delegace.

Jedním z jeho prvotních cílů bylo oslovit mladou generaci Egyptanů, která trpěla chudobou a nezaměstnaností. Pokud by je totiž této zátěže dokázal účinně zbavit, předešel by hrozbě, kterou tato skupina představovala. Nezaměstnané studentstvo ve skutečnosti připomínalo časovanou bombu, která kdyby vybuchla, zasáhla by ekonomickou a politickou stabilitu země. Z toho důvodu založil nevládní organizaci s názvem Nadace budoucí generace (The Future Generation Foundation), skrze kterou získal přístup k seznamu problémů těchto nespokojenců. Její neustálý růst vyvolal u opozice podezření, že bude Gamalovi v nadcházejících prezidentských volbách sloužit jako platforma pro kandidaturu. Platnost úsudků se ale s jistotou nepotvrdila. Později vyšlo najevo, že o nástupnictví po svém otci neusiloval, leč veškeré Hosniho kroky tomu bezesporu nasvědčovaly. Gamal nezůstal činný jen v ekonomické oblasti. Do roku 2002 se vyšplhal až na pozici čelního představitele Generálního sekretariátu Národní demokratické strany a nedlouho poté si mohl měřit své pravomoce dokonce i s předsedou vlády. (Zahid 2010, s. 130)

Jeho politika byla prostoupena korupčními kauzami a odklizením nepohodlných stárnoucích politiků minulého režimu, jejichž výměnu veřejnost přijala jako pozitivní

ukázkou dlouho očekávaných změn směrem k modernizaci zastaralého a nedůvěryhodného aparátu strany. Gamal sliboval prosazení ekonomických a politických reforem, čímž se zavděčil nejvýznamnějšímu egyptskému spojenci, Spojeným státům americkým. Všechny složky společnosti již byly osloveny, zůstávala už jen jedna velká a důležitá skupina ve státě, kterou si Gamal stále nijak nezískal. Šlo o dlouhodobě utiskovanou opozici, jejímž přizváním do jádra rozhodovacího procesu měl nabýt ztracenou legitimitu a poté ji zevnitř ovládnout.

Od roku 2004 probíhaly ve vládě změny členské základny, které měly upevnit Gamalovu pozici a přízeň vycházející nejen z tohoto orgánu. Dalekosáhlé přeměny organizační struktury se týkaly také bankovního, finančního a mediálního sektoru. Pozice získávali mladí technokraté se vzděláním a zkušenostmi ze západních zemí, kteří s Gamalem sdíleli stejné představy ohledně liberálních reforem. (Zahid 2010, s. 136) Razantní proměna vládní strany dopomohla ke znovuzvolení prezidenta Hosniho Mubaraka v roce 2005 do čela Egypta, neboť poukázala na obrat v kurzu zastaralé Národní demokracie, a koneckonců jí zaručila vítězství v parlamentních volbách v témže roce.

Ať si Gamal vystavěl sebestabilnější základnu na politickém poli, stále jeho kroky v úspěšném nahrazení otce v úřadu prezidenta sledoval a korigoval souhlas či odmítnutí armády. Armáda se obávala ztráty svého vlivu v zemi, protože Gamal na rozdíl od otce a jeho předchůdců neprojevil žádný zájem o tuto oblast. Její zájmy tudíž nebyly za jeho vlády v bezpečí a nedocházelo zde ani k výměně podpory. Založení Future Generation Foundation pak potvrdilo domnělou ignoraci armády, která se cítila jeho aktivitami ohrožena. Důvodem přehlížení nabízené armádní podpory byla garance pomoci ze Spojených států amerických, které slíbily zakročit i proti samotné egyptské armádě, bude-li toho zapotřebí.

V posledních pěti letech vlády Gamala Mubaraka zažil Egypt jen nevýrazné kosmetické proměny v politickém životě, které se nijak razantně neodrazily na jeho celkovém zlepšení. Pokud už ale k nějakým změnám došlo, byly nekoordinované a postupné, zaměřily se na potlačení vnitřních opozičních tlaků v zemi a na vytvoření bezpečného prostoru pro budoucího následníka prezidenta. Šlo tedy o opakující se proces utužování režimu prostřednictvím politické deliberalizace. Skutečné změny, které měly Egypt ekonomicky a politicky posunout dopředu, byly záměrně opomenuty. K takovým změnám patřily: ústavní reforma, nezávislost soudů a soudců, oddělení mocí a posílení občanské společnosti. Vláda dokonce stíhala proreformně smýšlející soudce a kohokoli, kdo mohl mít vliv na Gamalovo nástupnictví. (Zahid 2010, s. 160)

2.2. Politická situace:

To, že se egyptský parlament skládal ze dvou komor parlamentu a že se dodržovaly termíny voleb, bohužel nezvrátilo fakt, že byl policejním státem, ve kterém místo vlády v rámci stanovených zákonných norem platila vláda zákonů. A ačkoli byla v egyptské ústavě zakotvena důležitá práva, zahrnující práva jednotlivců a práva politická, egyptský režim měl daleko od případné tranzice k demokracii. (Cook 2012, s. 184) Ke stejnému závěru směřovaly veškeré vládní pokusy o prosazení politických reforem, které zpočátku naznačovaly změny k lepšímu, ale v praxi opět selhaly.

Nejvýznamnějšími právními akty po roce 2000 byly dvě reformy, týkající se prezidentských voleb a stranické organizace, které schválila dolní komora parlamentu, Lidové shromáždění. První z nich povolila kandidaturu více politických subjektů v rámci prezidentských voleb. Povolení soutěže o prezidentské křeslo znamenalo velký historický přelom v životě všech Egyptů, leč za ním stála pro potenciální kandidáty řada překážek. Změny se dotkly také účasti nezávislých kandidátů, od nichž se požadovala podpora alespoň 250-ti členů Lidového shromáždění, Senátu a dalších výborů, což jim velmi znesnadnilo cestu k podílu na státní moci, protože ve všech těchto orgánech zastávala většinu Národní demokracie. (Cook 2012, s. 184)

První prezidentské volby, ve kterých se poprvé uplatnily takto provedené právní změny, nastaly na podzim roku 2005. Strany mohly nominovat pouze kandidáty, pocházející z nejvyšších stranických pozic. Od tohoto požadavku bylo pak při dalších volbách upuštěno, ale byl nahrazen povinností prokázat povolení stranické účasti na politice po dobu předchozích pěti let a zisku alespoň pětiprocentního zastoupení v obou sněmovnách parlamentu ve stejném období. (Cook 2012, s. 185)

Mubarak u voleb v roce 2005 čelil konkurenci devíti rivalů, z nichž se mu ve výsledku postavili tváří v tvář jen dva z nich. Mubarak očekávaně vyhrál a druhého nejnadějnějšího prezidentského kandidáta, Aymana Noura, nechal okamžitě uvěznit. Levicová strana Tagammu a nasserovci volby v předstihu bojkotovali z důvodů nedostatečného soudního dohledu a platnosti výjimečného stavu. Bojkot však průběh voleb nijak nepoškodil, protože agenti ministerstva vnitra vždy dokázali různými machinacemi s voličskými hlasy zajistit, aby vítězství připadlo opět Mubarakovi. (Cook 2012, s. 185)

Druhá reforma zasáhla do organizace politických stran. Zatímco původní verze legislativních změn zakazovaly účast náboženských stran a hnutí na politickém dění, ty

další se zaměřily na nutnost odlišnosti stranických agend od těch, co již našly své uplatnění na politické scéně. Nakonec se o povolení mohly ucházet jen ty subjekty, které do politiky přinášely něco nového, co by dosavadní systém mohlo zásadně obohatit. Omezení platila i pro občany, kteří se chtěli podílet na politice zakládáním vlastních politických stran. Aby toho nebylo málo, stranám byly nastaveny striktní podmínky, za kterých byly přijímány. Jednou z nich bylo odevzdání detailní zprávy o jejich financování. Pokud byla strana sponzorována ze zahraničí, povolení jí bylo odepřeno. Nadto mohla být rozpuštěna kdykoli, když nenaplnovala či soustavně hanobila národní zájmy. (Cook 2012, s. 186) O definici národního zájmu a o jeho naplnění či hanobení rozhodovalo Ministerstvo vnitra.

Další běžnou praxí zákonodárců byla tvorba zákonů ve prospěch veřejnosti a jejich okamžité popření v nedlouho poté vydaných nařízeních. Příkladem byl dodatek k ústavě, který opravňoval Lidové shromáždění vyslovit premiérovi nedůvěru. Dodatek měl ukázat snahu posílit systém brzd a rovnováh, skrze něhož měl dosud zanedbávaný parlament získat příležitost kontroly nad exekutivou. Současně byl vydán další dodatek, který opravňoval prezidenta k rozpuštění parlamentu, kdykoli se mu zlíbí. Oba dodatky nebyly nikdy postoupeny k rozhodnutí ve všelidovém referendu. (Cook 2012, s. 187)

Jedna z posledních alarmujících změn legislativy zasáhla jurisdikci a to konkrétně soudní dozor nad volbami, který měl obecně zajistit hladký průběh voleb bez falšování výsledků. Původně nad volbami, které se konaly po dobu třech týdnů, dozíralo okolo devíti tisíc soudců v sedmadvaceti tisících volebních místnostech. Změna zákona pak omezila dobu konání voleb pouze na jeden den a dozorem pověřila tzv. Vyšší volební komisi, z jejíž řad se zvolil výbor, který v praxi tento dozor vykonával a shromažďoval výsledky voleb. Vágní znění tohoto zákona opravňovalo zastávat tuto funkci místo politicky nezávislých soudců provládně smýšlející úředníky. (Cook 2012, s. 190)

Stručně řečeno, každý dodatek či různě obsáhlá změna legislativy se doplňovala se stále platícím zákonem o výjimečném stavu, který státním institucím a především prezidentovi propůjčoval obrovské pravomoci. Proto bylo zcela přirozené, aby si změny zákonů s výjimečným stavem nijak neodporovaly. Egyptské vedení navzdory námitkám opozice proneslo, že účelem těchto změn nebylo nic jiného než posílení legislativy vůči všemocné exekutivě, ochrana Egypta proti terorismu či snaha režimu podpořit transparentnost voleb. Elitní menšina těmito demokraticky-znějícími ale ve skutečnosti jen formálními důvody odvracela pozornost od svých pravých záměrů, protože v praxi měly takové změny zákonů zaručit nedemokratický status quo skrytý pod maskou reformu. (Cook 2012, s. 191)

2.1.1. Parlamentní volby:

Volby z roku 2000 utvrdily pozici Bratrstva jako největší opoziční síly v parlamentu. Bratrstvo získalo neuvěřitelných 17 míst díky kandidatuře za nezávislé. Represivní režim očividně selhal, když se je snažil z politiky eliminovat. Bratrstvo se začalo v parlamentu obrňovat a posilovat svůj protirežimní aktivismus. Jejich nejdůležitějším cílem bylo, aby se na ně nezapomnělo. Volby v tomto roce probíhaly překvapivě za soudcovského dozoru, který ztratil na váze kvůli policejním zásahům proti voličům, z nichž byla také velká část zatčena. (Kienle 2001, s. 172)

Další parlamentní volby se odehrály v roce 2005. Mubarakův režim se ocitl pod tlakem veřejnosti a zahraničí. Musel tedy přijít s novinkou, kterou představovala dlouhodobě diskutovaná myšlenka nové éry demokracie v zemi. Volby měly být otevřené a spravedlivé, tudíž se dveře do parlamentu opět otevřely široké politické participaci. To byla ale chyba. Bratrstvo toho využilo, vyslalo své zástupce a v prvním kole se těšilo překvapivě velké podpory. V dalším kole už byli jejich voliči od uren odehnáni státní policií a výsledky byly zfalšovány. Obě strany - jak režim, tak Bratrstvo - ustrnuly, když zjistily, že i přes státní zásah Bratrstvo získalo v parlamentu necelých 20% křesel. Nikdo s takovým závěrem nepočítal. Dokonce i USA změnily svůj postoj k režimu Mubaraka a přiznaly si, že by mohly zástupce Bratrstva napříště očekávat v čele země. Stát tomu nechtěl dopustit a tak vyšly v novinách články, kterými se režim pokusil snížit legitimitu Bratrstva a v důsledku falešných obvinění je pronásledoval a zatýkal. (The Brotherhood and Mubarak 2012)

V posledních předrevolučních volbách v listopadu 2010 zvítězila opět vládní strana Národních demokratů. Z kamerových nahrávek nebylo již žádných pochyb, že byly jejich výsledky zmanipulované. Veškeré protirežimní síly a počet zástupců Muslimského bratrstva v parlamentu musely být rázně eliminovány, aby mohl v dalším prezidentském období do úřadu nastoupit nejmladší syn Gamal. Taková předurčená budoucnost nedala spát několika skupinkám Egyptanů, které se dne 25. ledna 2011 vydaly do ulic Káhiry, aby dali svůj nesouhlas hlasitě najevo. (The Brotherhood and Mubarak 2012)

Volební období	Národní demokracie	Opozice	Nezávislí kandidáti	zastoupení MB
2000	87,8 %	4 %	8 %	< 2 % z nezávislých*
2005	73 %	< 3 %	22 %	20 z nezávislých**
2010	81 %	< 3 %	13 % (> NDP)	- ***

* (Thabet 2006, s. 17)

** (2005 Parliamentary Election, s. 22)

*** (Cook 2012, s. 279)

2.2.2. Rozšíření politické scény:

Na politickou situaci první dekády nového tisíciletí reagovalo obyvatelstvo zakládáním různých občanských sdružení, hnutí, odborových organizací nebo politických stran, jejichž agendy odrážely dosud zanedbávané požadavky typu dodržování základních lidských práv a svobod, zaručení plurality a soutěživosti na politické scéně, občanské politické mobilizace a mnohé jiné. Za cíl si stanovily podíl na politické moci, nutnost oslabit zastoupení vládnoucích Národních demokratů ve všech oblastech jejich výskytu a v neposlední řadě se zaměřily na sesazení prezidenta Mubaraka s jeho zkorumpovanou elitou, která vládla jen díky uzavřenosti režimu a jeho represivní politice.

Nejvýznamnějšího posunu ve vývoji protirežimního uvažování dosáhla taková sdružení a hnutí, která dokázala zmobilizovat nejvíce protikladné póly společnosti, tzn. sekulární levici s islamisty. Shromážděním názorově nesouladných skupin do ‚sjednocené fronty‘, ve které se na bázi spolupráce docházelo k vzájemnému konsenzu, se mělo do budoucna přispět ke slibované politické liberalizaci země. (El-Mahdi 2009, s. 98) Za zdůraznění stojí, že sekulární skupiny byly schopny pro demonstrace nashromáždit tisíce lidí, zatímco islamistické až statisíce. Tato skutečnost se odrazila u parlamentních voleb v roce 2005, při kterých Muslimské bratrstvo získalo dvacetiprocentní podporu. Od vzájemné spolupráce sekularistů s islamisty se očekával mnohem silnější protirežimní odpor, než který by mohly skupiny vyprodukovat samy za sebe.

Prvním ze založených hnutí bylo *Egyptské hnutí za změnu*, nesoucí také názvy *Kefaya* nebo *‚Dost!‘*, které se zrodilo z jiných protestních hnutí jakoby efektem přelítí (*spillover*) v roce 2004. Mobilizovalo obyvatele různých ideologických přesvědčení a otevřeně s nimi sdílelo touhu zabránit další výhře prezidenta Mubaraka v nadcházejících

prezidentských volbách. Zároveň také odmítalo dynastickou výměnu v úřadu a nástupnictví jeho nejmladšího syna Gamala. Pořádalo veřejné demonstrace, pochody a stávky. (El-Mahdi 2009, s. 89) Mubarak jejich stoupence ve svém projevu falešně nařkl z podplácení protestantů, kteří se měli účastnit demonstrací jejich jménem, a obvinil hnutí z přijímání finanční podpory ze zahraničí.

Hnutí Kefaya bylo zajímavé svým druhem aktivismu, protože jako jedno z prvních novodobých hnutí začalo užívat sms zprávy a internet k mobilizaci obyvatel. Díky tomuto způsobu komunikace dokázalo za velmi krátký čas přivést do ulic nespočty protirežimně uvažujících lidí. Přes internetové blogy a sociální sítě se tak rozšiřovaly zprávy monitorující státní aktivity a upozorňující na novou sérii stávek, které měly na tyto aktivity ihned navázat. Během pár let se počty bloggerů, kteří pravidelně informovali o politickém stavu země, rozrostly na tisíce. Demonstrace, které hnutí pořádalo, nenabývalo z počátku velkých početních rekordů, protože se veřejnost, úspěšně ovlivněná Mubarakovým projevem, domnívala, že je hnutí opravdu ve svých aktivitách dotováno ze zahraničí. Po prezidentských volbách v roce 2005 se hnutí stáhlo do ústraní, ale zanechalo za sebou nesmazatelnou stopu: dodalo odvalu nespočtu jiných skupin, které se organizovaly proti nespravedlivé režimní nadvládě. (El-Mahdi 2009, s. 90)

Na hnutí Dost navázala *Národní fronta za změnu*, která vznikla v roce 2005 z iniciativy tou dobou již nečinných vyšších státních úředníků. Vyzvala prezidenta k rezignaci a kritizovala ekonomické a politické změny. V témže roce začala působit i *Národní koalice za změnu*. Na jejím založení se podíleli socialisté, islamistická Strana práce a Muslimští bratři. Byl to další typ zmiňované ‚sjednocené fronty‘, která představovala arénu formální spolupráce mezi lidmi s velmi odlišnými politickými přesvědčeními. (El-Mahdi 2009, s. 98)

Nedlouho poté jsme se mohli na politické scéně setkat s novým hnutím, které svým typem činnosti doplňovalo hnutí Dost!. Vzniklo roku 2008 a neslo název *Hnutí mládeže 6. dubna*. Za jeho založením stála skupina mladých intelektuálů, kteří podporovali stávku dělníků z Mahally al-Kubry, plánovanou právě na 6. duben téhož roku. Ačkoli působilo na státní orgány formou nátlaku, nepodnikalo žádné násilné akce. Projevovalo se především ve světě internetu, mělo své blogy a facebookové stránky, které denně obnovovalo a na kterých se mohla široká veřejnost dočíst o státních aktivitách. Mládež hnutí 6. dubna pořádala zajímavé debaty na téma svobody slova, nepotismu ve vládě či stagnace místní ekonomiky. Za svůj symbol si zvolilo sevřenou pěst podobně jako srbské hnutí Odpor, které pomohlo svrhnout režim Slobodana Miloševiče v roce 2000. (April 6 Youth

Movement, 2013)

K poslední z významných skupin, jejichž založení bylo politicky motivováno, patří *Národní asociace za změnu*. Asociaci založil v únoru 2010 bývalý ředitel Mezinárodní agentury pro atomovou energii Mohamed ElBaradei. Sdružení se vyznačovalo volným seskupením všech druhů lidí, kteří se chtěli podílet na změně Egypta. Hnutí po státu požadovalo zavedení politických reforem, které by do politického systému země vnesly prvky pravého demokratického řádu spolu s postrádanou sociální spravedlností. (National Association for Change 2013)

K výše uvedeným politickým uskupením egyptských aktivistů se průběžně připojovaly další skupiny, které se vůči nim chtěly vymezit. Patřili k nim například dělníci, kteří zakládali nezávislé odborové unie a emancipované ženy, jež hrály významnou roli při dělnických stávkách. Od 90. let vzrůstal také počet nevládních aktérů a soukromých dobrovolnických organizací, které poukazovaly na násilné vládní zásady a nárokovaly dodržování základních lidských práv a svobod. (Povey, s. 8) Na požadavku reforem, vedoucích k demokracii, nesly svůj podíl jak výše zmíněné ženy, tak i islamistické skupiny. Od 90. let byl v oblasti severní Afriky a Blízkého východu zaznamenán nárůst islamistických sdružení, které se určitým způsobem podílely jak na volebním procesu, tak na prosazování demokratických reforem. Ve státě vytvářely nežádanou, ale pravou opozici k rigidním režimům, které jim stavěly do cesty různé překážky, jen aby zachovaly autoritářskou formu vlády, která jim garantovala neomezenou moc a nadvládu nad nevděčnou společností. (Povey, s. 9)

2.3. Porušování lidských práv:

Rok 2005 se stal klíčovým co do významu narůstajícího státního násilí proti jakémukoli odporu v zemi. Pomohl tomu i fakt, že se spousty protirežimně organizovaných akcí účastnila různá politická hnutí a uskupení, z jejichž středu si státní aparát záměrně zvolil právě Kefayu a Bratrstvo, proti kterým vedl svou vlastní kampaň doprovázenou nemilosrdnou státní intervencí se záměrem eliminovat jejich stoupence. Požadavky účastníků stávek a demonstrací na zavedení slibovaných sociálních a politických reforem se setkaly se slzným plynem a brutálním zásahem policie, který zanechal první mrtvé. Při jedné z demonstrací v témže roce došlo dokonce k organizovanému sexuálnímu obtěžování žen bezpečnostními složkami. (El-Mahdi 2009, s. 97) Brutalita zásahů vyprovokovala

nevládní organizace typu Amnesty International, které se postavily za znehodnocené a ztracené lidské životy. Organizace apelovala na egyptské úřady za zrušení výjimečného stavu, zajištění svobod a za dodržování základních lidských práv. Odpověď na sebe nenechala dlouho čekat, leč s sebou nesla trpké ovoce. V květnu 2008 premiér Ahmed Nazif sdělil parlamentu, že je nezbytné prodloužit trvání výjimečného stavu, neboť zlé síly a terorismus podryvají bezpečnost státu. (El-Mahdi 2009, s. 121)

Egyptská organizace pro lidská práva zaznamenala nárůst případů mučení osob, které byly obviněny ze spáchání různých druhů zločinů. Během let 1993 až 2004 se zvýšil počet případů mučení, z nichž mnohé skončily smrtí. Hlášeny byly případy zavraždění rodinných příslušníků, kteří raději smrt svého ztýraného bližního zamlčeli, aby nebyli stíháni. Nejběžnější metody mučení zahrnovaly elektrické šoky, bičování celého těla či jeho částí, zavěšení oběti do různě bolestivých pozic, separaci, znásilnění a výhrůžky smrtí. Nejhorší případy smrtelných trestů představují případy uhoření za živa, utopení či pád z policejní budovy. (El-Mahdi 2009, s. 122)

Policejní násilí se vykonávalo především na chudých lidech a těch žijících na okraji společnosti. Terčem se stále častěji stávali reportéři, soudcové, aktivisté, islamisté, sekularisté a překvapivě také členové parlamentu, kteří se ve své činnosti nějak vymezili vůči státu a jeho orgánům. Tresty mučení někdy doprovázelo zmizení oběti, kdy ani samy úřady nedokázaly s jistotou říci, kde se obviněný nacházel. Takto s úspěchem zmizela z dohledu řada bloggerů a režimu nepohodlných osob.

Období od roku 2008 do 2010 se dle zpráv Amnesty International podepsalo nejzávažněji na dodržování lidských práv a svobod. V roce 2008 byla prodloužena platnost výjimečného stavu o další dva roky, což se ale dle vlády mělo zanedlouho změnit. Očekávalo se totiž schválení nového zákona proti terorismu, který byl v době své absence zastoupen zákonem o výjimečném stavu. Avšak i tento zákon vzbuzoval u veřejnosti značné obavy, protože po jeho přijetí nemusela vláda zastavit platnost výjimečného stavu, ale naopak mohla oba zákony a z nich plynoucí nařízení svérázně kombinovat. Návrh zákona se ale nepodařilo schválit ani do konce roku 2009. (Egypt – AI Report 2010)

Hned z počátku roku 2009 vypukly demonstrace proti izraelské vojenské ofenzívě v pásmu Gazy, na které egyptské úřady odpověděly zákazem oboustranného styku Egyptanů a jiných humanitárních pracovníků s postiženými Palestinci. Na ně navázal bombový útok v centru Káhiry, který po sobě zanechal mrtvou ženu a desítky zraněných. I přes fakt, že mezi zraněnými byli převážně zahraniční turisti, egyptské úřady stíhaly cizince, kteří čelili obvinění z výcviku zahraničních studentů pro další připravované

teroristické útoky. Dle výpovědí bylo ve věznicích na mnohých z nich páháno hrubé násilí. Jiné případy porušování lidských práv se týkaly nespravedlivých odsouzení vojenskými soudy, před kterými se od roku 2007 ocitali i stoupenci Muslimského bratrstva, a držení ve vazbě bez práva na spravedlivý soud a obhajobu. Nově byli souzeni také příslušníci policie za nepřiměřené zásahy, které v některých případech končily smrtí napadeného. Bohužel jen nepatrné množství násilníků spatřilo mříže žaláře zevnitř. Spousta trestu unikla, ale neunikla pozornosti bloggerů, kteří svými informacemi mobilizovali a aktivizovali lidové masy. Koneckonců ani činnost bloggerů a žurnalistů nezůstala bez povšimnutí. Také oni byli pronásledováni a týráni ve věznicích bez vidiny brzkého propuštění. Režim nadále omezoval svobodu shromažďování, diskriminoval národnostní a náboženské minority, homosexuály, ženy a přistěhovalce. Soudy vydávaly rozsudky smrti a ozbrojené složky násilím zadržovaly každého, kdo se pokusil překročit egyptskou hranici do Izraele. (Egypt – AI Report 2010)

Přestože egyptský lid již dávno věděl o útocích policie na bezbranné a mnohdy nevinné jedince, protože se teror odehrával s téměř každodenní frekvencí, většina z případů ho nevyburcovala tak moc v porovnání s jedním konkrétním alexandrijským případem Egyptřana Khaleda Saeeda. Mladík zemřel po útoku bezpečnostních složek v červnu 2010, protože zveřejnil video, které diskreditovalo vážnost policie. Fotografie jeho zohaveného těla oblétny celý svět. Na jeho počest založil tehdejší internetový aktivista Wael Ghonim facebookovou stránku s názvem „My všichni jsme Khaled Saeed“. Jejím cílem bylo přilákat pozornost široké veřejnosti, která si zasloužila vědět o režimních praktikách. Smrt Saeeda přispěla k rostoucím sociálním nepokojům před lednovými revolučními událostmi v roce 2011. (Death of Khaled Mohamed Saeed 2013)

Výskyt zmíněných nepokojů podpořil hned zpočátku příchod ElBaradeie, potencionálního kandidáta na prezidenta, a založení catch-all koalice, která vyzývala režim ke změně dosavadní represivní politiky. O téměř půl roku poté se konaly volby do horní komory parlamentu, jejichž výsledek nezajistil Bratrstvu ani jediné křeslo, načež se opozice proti výsledku prudce ohradila. (Egypt Profile 2013) Následovaly celorepublikové demonstrace za smrt Saeeda a za spravedlivé tresty pro jeho vrahy, kteří byly souzeni pouze za nepřiměřený zásah a nezákonné zatčení. Demonstrace doprovázely poklidné dělnické stávky, které byly násilně rozehrány pořádkovou policií. (Franklin 2011)

V listopadu se odehrály střety koptského obyvatelstva s policií a další volby do parlamentu, které bojkotoval ElBaradei a strana Zítřek. Ani v těchto volbách, kterých se opět nezúčastnili nezávislí pozorovatelé, se do dolní komory nedostal jediný Muslimský

bratr. Důvodem byla policejní razie v předvečer voleb, při které byla část Bratrů pozatýkána a vláda pak diskvalifikovala celých 30% jimi navržených kandidátů. Výsledek voleb vyvolal obrovské protesty, které v závěru sjednotily popuzenou egyptskou opozici. (Cook 2012, s. 277) Na nepokoje navázal novoroční bombový útok v Alexandrii, který za sebou zanechal desítky mrtvých křesťanů. Nedlouho poté se ulice Káhiry zaplnily nespokojenci, povzbuzenými nedávným sesazením tuniského prezidenta Ben Aliho, kteří volali po pádu zkorumpované vlády, odstranění chudoby a nezaměstnanosti, a později též připojili požadavek odstoupení prezidenta Hosniho Mubaraka z čela státu. (Egypt Profile 2013)

2.4. Revoluce: 25. 1. 2011 – 11. 2. 2011

Touha po lepším životě a po znovunabytí ztracených práv a svobod podnítila aktivisty a obyčejné Egyptěany, aby se podíleli na změně, která měla Egypt zanedlouho čekat. Odvahu jim dodalo zejména vítězství v Tunisku a rovněž odhodlanost už více nemlčet, zbavit se strachu a dát plně najevo své požadavky. Lidé zpočátku vycházeli do ulic ze socioekonomických důvodů, které ale během revoluce změnily svůj směr. Namísto dílčích protestů proti jednotlivým politikám se lidé zaměřili na nový cíl - na nutnost konfrontovat samotného Mubaraka a žádat jeho odstoupení z úřadu prezidenta republiky.

V té době ztratil režim už zcela svoji legitimitu, a proto mu bylo lhostejné, zda má podporu majority (neboli nižších vrstev) či ji nemá. Raději ji hledal u střední třídy, tj. u armády, policie, podnikatelů a byrokracie, které lákal na ideu rozvíjející se demokracie s desítkami legálních politických stran a svobodnými médii. Zmanipulované volební výsledky z listopadu 2010 naopak potvrdily jedny z jeho nedemokratických praktik a zejména pak slabost egyptského státu, který se může spolehnout už jen na represe. Dokud se lidé režimu báli, držel si moc; ale sotva pocit strachu nahradila naděje či vztek, režim se otrásl v základech. (Cook 2012, s. 280)

V následující tabulce budou zkratkovitě shrnuty zásadní momenty osmnáctidenní revoluce.

25. leden	První den revoluce se naplánoval na den státního svátku policejních jednotek jako symbol vlastenectví a oběti z roku 1952. (Cook 2012, s. 281) Tisíce protestujících zaplavily ulice Káhiry a směřovaly k centrále NDP, k MZV a státní televizi. Za
------------------	---

	krátko se davy střetly s policií, která se je snažila rozehnat vodními děly a slzným plynem. Protesty vypukly i v dalších městech. Ministerstvo vnitra otevřeně obvinilo Bratrstvo z podněcování nepokojů, které nařčení odmítlo. Organizátoři protestů vysoce záviseli na komunikaci skrze sociální sítě Facebook a Twitter. Už v tento den zemřeli první lidé.
26. leden	Vláda zakázala další protesty se slibem tvrdého zákroku, pokud se tak nestane. Protivládni demonstranti napadli policii kameny a zápalnými lahvemi, což si vyžádalo smrt dalších dvou lidí. Policie použila stejné zastrášovací prostředky a k tomu střílela do vzduchu pravou municí. V Suezú byly během obou dnů zaznamenány krvavé střety, které zanechaly desítky zraněných.
27. leden	Do Káhiry zavítal ElBaradei. Protesty neutichly, stovky lidí zatčeny, reportéři omezováni v natáčení a další mrtví hlášení v Suezú a na Sinaji. Právníci v Alexandrii vyšli také do ulic. Přístup k sociálním sítím byl v rámci celého Egypta zablokován.
28. leden	Oficiální Den Hněvu. Blokace sociálních sítí následována nedostupností připojení k internetu a omezením mobilního spojení. Část Muslimského bratrstva, která se od až tohoto dne podílela na protestech, uvězněna. Suez ohlásil další zabitě. Vojenské jednotky střežily ulice velkých měst, ale nezasahovaly do střetů policie s demonstranty.
29. leden	Mubarak po půlnoci oznámil rozpuštění vlády, ale odmítl odstoupit. Vojsko se shromáždilo před Egyptským muzeem, aby jej ochránilo před postupujícími plameny z hořící centrály NDP. Nyní i vojsko střílelo do vzduchu, aby rozehnaló stále narůstající počty protestantů. Mubarak jmenoval Omara Suleimana svým historicky prvním viceprezidentem.
30. leden	Na Tahríru se shromáždily tisíce lidí, které mimo jiné oslavovaly povzbuzující projev ElBaradeie. Policie se náhle vytratila z ulic, místo ní nastoupila armáda, která zůstala v nečinnosti, a nad hlavami protestantů létala trysková letadla. (Egypt Burning 2011, part 1)
31. leden	Demonstranti úspěšně vzdorovali vojenskému nařízení zákazu vycházení. Viceprezident slíbil dialog s opozicí, která se měla podílet na prosazení ústavních reforem. Mubarak ve státní televizi oznámil jmenování nové vlády spolu s novým premiérem Ahmedem Shafikem, který byl prezidentem vyzván k zachování vládních dotací a ke snižování cen.
1. únor	Prezident v televizi oznámil, že v příštích prezidentských volbách sice nebude kandidovat, ale že si do té doby podrží svůj mandát. Zavázal se zaručit předání moci mírovou cestou a prosadit nové ústavní reformy. Nakonec anuloval výsledek listopadových voleb. Žádné z těchto ústupků protestanty neuspokojily. V Káhíře i

	Alexandrii projev naopak vyvolal nové střety mezi pro-Mubarakovskými a protivládními protestanty. V centru Káhiry se sešel milion lidí, který podpořily statisíce v dalších městech. (Egypt Burning 2011, part 2)
2. únor	Armáda nasadila tanky, které rozmístila okolo náměstí Tahrír. Suleiman volal po ukončení protestů, aby mohl začít zmiňovaný dialog s opozicí. Násilné střety v Káhiře měly za následek více jak 1500 zraněných a pár úmrtí. Prodemoskratičtí protestanti přišli v centru Káhiry do styku se stoupenci Mubaraka, kteří byli ozbrojeni noži a holemi. Bezpečnostní složky, policie i armáda v té době záměrně zmizely z ulic, ve kterých se zakrátko objevili civilisté na koních a velbloudech, s jejichž pomocí narážely do demonstrantů. (Egypt Burning 2011, part 2)
3. únor	Armáda konečně zasáhla střelbou do vzduchu, čímž se pokusila obě konfliktní skupiny od sebe oddělit. Vláda nepřiznala žádnou účast na násilných zásazích. Místo toho očernila zahraniční média z rozdmýchávání konfliktu a tím strhla pozornost na všechny cizince, kteří se stali novým terčem násilností. (Egypt Burning 2011, part 2)
4. únor	Den Odchodu. Protestující opět zaplavili Tahrír a volali po Mubarakově odchodu z úřadu prezidenta. Armáda strážila hranice náměstí tak, že Mubarakovy příznivce do centra nepustila, a tak zajistila relativní oddělení těchto skupin. Původně pokojné demonstrace nabývaly na charakteru násilné revoluce.
5. únor	Vedení NDP včetně Gamala Mubaraka oznámilo svoji rezignaci. Novým generálním tajemníkem strany zvolen Hossam Badrawi, jenž byl ve straně považován za liberála.
6. únor	Bratrstvo souhlasilo s participací na vládním dialogu. Další střelba do vzduchu armádními jednotkami. Banky a školy opět otevřeny. Obnoven běžný život.
7. únor	Tisíce utábořených demonstrantů v centru Káhiry odmítaly opustit svá místa. Politický aktivista Wael Ghonim propuštěn z vazby, ve které byl držen od 26. ledna. Téhož dne pronesl na náměstí řeč, která lidi posílila. Vláda schválila zvýšení platů a penzí o 15%.
8. únor	Tahrír připomínal stanový tábor. Protestanti všech profesí, vyznání a přesvědčení se zde shromáždili a společně pokračovaly i před parlamentní budovou, kterou střežila armáda.
9. únor	Prodemoskratičtí protestanti převzali vojenský úkol kontrolovat nově příchozí a rozhodovat o jejich vstupu na náměstí. K protestům se připojily dělnické unie, z nichž jedni volali po pádu Mubarakova režimu a druzí po vyšším platu. Paralelní protesty probíhaly po celé zemi. Vláda propustila politické vězně včetně Muslimských bratrů. (Egypt Burning 2011, part 3)
10. únor	Vláda učinila několik dalších ústupků v podobě stíhání těch, kteří se podíleli na střelbě do demonstrantů. Armádní důstojníci se toho dne sešli, aby prodiskutovali

	nastalou situaci. Na setkání nebyl přizván Mubarak, což vyvolalo v lidu naději, že se brzy něco změní. V noci prezident pronesl ve státní televizi další řeč, ve které potvrdil, že svůj úřad neopustí až do zářijových voleb. Náhlé zklamání vystřídala zloba a protestantům nezbylo nic jiného než se otočit na armádu a žádat o její spojení. Po Mubarakovi pronesl svoji řeč i Suleiman, který demonstranty vyzval k ústupu a návratu do běžného života. (Egypt Burning 2011, part 3)
11. únor	Část zrazené masy protestantů se vydala z Tahríru ke státní televizi a jiná část protestovala před prezidentským palácem v Heliopolis. Ke společnému překvapení oznámil Suleiman v pozdních odpoledních hodinách Mubarakovu rezignaci na post prezidenta republiky a předání moci do rukou armády.

pozn.: Není-li v tabulce uveden odkaz na jiný zdroj, informace pochází z Timeline: Egypt's Revolution 2011.

2.5. Egypt v tranzici:

Egypt prochází historickou politickou tranzicí, kterou nastartovala egyptská revoluce a pád dlouholetého režimu Hosniho Mubaraka. Vedení státu se po jeho porážce ujal polní maršál Hussein Tantawi, který stál v čele Nejvyšší rady egyptských ozbrojených sil. Rada se zavázala dočasně řídit chod země a dohlížet nad procesem tranzice k parlamentní demokracii, které se pak ujme civilní vedení.

Už v prvních dnech po revoluci mnozí zaznamenali, že Egypt spěje k lepšímu zítřku. Společnost opětovně získala touhu podílet se na politickém procesu a chtěla být součástí jeho změn. To vedlo k boomu zakládání nových politických stran. Ke všeobecné pohodě chybělo už jen obnovit dlouhodobě narušený pořádek v zemi. Na náměstí Tahrír se stále scházely různorodé skupiny (tj. zaměstnanci bank a veřejné správy, ženy, dělníci a policisté), aby vyjádřily svůj nesouhlas s výší svého platu. (Timeline: Egypt's Revolution 2011) Po celé zemi narůstala anarchie doprovázená kriminalitou, protože zde chyběla přítomnost policejních sborů, rozpuštěných těsně po revoluci na žádost veřejnosti. Během února se pak objevily další násilné náboženské střety. (Sharp 2011, s. 6) Nejvyšší rada se pokusila chaos uklidnit tak, že rozpustila parlament a pozastavila platnost ústavy. Dále stíhala stoupence bývalého režimu, rozpustila Národně demokratickou stranu a znovu ujistila lid v tom, že netouží setrvat v čele republiky. Na druhou stranu si nepřála být médií veřejně kritizována a příležitostně se střetla s protestanty, z nichž někteří končili ve vězení a před vojenskými soudy. (Sharp 2011, s. 8) V dubnu uspořádala Rada referendum ohledně

změny osmi článků ústavy, z nichž se ty nejdůležitější zabývaly omezením prezidentského mandátu maximálně na dvě čtyřletá období a nezávislostí soudů. Egypťané změny přijali za sedmasedmdesáti procentní podpory. (Cook 2012, s. 299) Nakonec Nejvyšší rada slíbila zrušení zákona o výjimečném stavu před chystanými parlamentními volbami v listopadu 2011, což ale s časovou přesností nesplnila, a zmírnila striktní podmínky pro přihlašování nových politických stran.

Změny v ústavě vydláždily cestu k parlamentním a prezidentským volbám, kterým předcházely další střety muslimů s kopty a demonstrace tisíců lidí, nespokojených s vládou armády. Během listopadových a prosincových nepokojů zemřely desítky protestantů. Volby do dolní komory parlamentu se konaly od 28. listopadu 2011 do ledna 2012 a volby do dolní komory převážně v únoru 2012. Nejvyšší rada schválila nový volební zákon, který představil smíšený volební systém. Pro volby do dolní komory to znamenalo, že se třetina míst rozdělila přímo jednotlivcům systémem ‚vítěz bere vše‘ a dvě třetiny připadly stranickým kandidátkám. Pro volby do horní komory bylo stanoveno, že jedna třetina míst zůstane neobsazena a později bude jmenována novým prezidentem. Ve volbách do dolní komory parlamentu se většinově prosadily islamistické strany. Strana Muslimských bratrů s názvem Svoboda a spravedlnost vyhrála na plné čáře a byla následována salafistickou stranou al-Nour, která získala téměř čtvrtinu všech míst. (Egypt's Islamist Parties ... 2012) Pro volby do horní komory parlamentu (tzv. *Shura Council*) opakovaně zvítězili Muslimští bratři a druhé místo obsadili salafisté. (Results of Shura ... 2012)

Nedlouho poté byly politické strany vyzvány, aby předložily návrhy na své prezidentské kandidáty, které brzy pošlou do souboje o prezidentské křeslo. Ještě v dubnu, kdy se vedla o těchto kandidátech živá debata, byla kandidatura odepřena deseti účastníkům na základě diskvalifikace. Mezi nimi byl i Omar Suleiman a bývalý premiér Mubarakova režimu Ahmed Shafik, který se ale na základě rozhodnutí ústavního soudu do souboje vrátil. Těsně před blížícím se prvním kolem voleb se v Káhiře strhly protiarmádní protesty, při kterých zemřelo jedenáct osob. (Timeline/Egypt from Mubarak ... 2012)

Volby začaly na konci května a pokračovaly do poloviny června. V prvním kole nezískal žádný z kandidátů nadpoloviční většinu, a proto dva neúspěšnější kandidáti pokračovali do druhého kola. Překvapení nastalo 14. června, když Tantawi nařídil rozpustit dolní komoru parlamentu na žádost ústavního soudu, který prohlásil lednovou volbu celé jedné třetiny poslanců za neústavní. (Guide to Egyptian ... 2012) Důvodem bylo, že stále platil zákon minulého režimu, který zde povolil soutěž členů politických stran o křesla nezávislých kandidátů. (Egypt's Parliament ... 2012) Armáda tohoto aktu využila a

nadělila si podíl na legislativě. Přiznala si i právo veta pro předpisy plánované ústavy.

Na konci června se novým prezidentem stal Mohamed Morsi, předseda strany Svoboda a spravedlnost, který vyhrál nad Ahmedem Shafikem ziskem 51,7% hlasů. Byl tedy zvolen bez stále nesestrojené ústavy, která měla definovat jeho pravomoci, a bez přítomnosti dolní komory parlamentu. (Kirkpatrick 2012) Maršál Tantawi splnil slib a předal svoji moc do rukou nového prezidenta na konci června. Morsi zakrátko rezignoval na funkci předsedy strany, aby se stal všelidovým prezidentem. Volby do dolní komory slíbil v závislosti na ústavě republiky, které by se mohly s pravděpodobností konat měsíc po jejím schválení. (Egypt's Parliament ... 2012)

Změny na politické scéně dále pokračovaly, když nový ministerský předseda jmenoval v srpnu vládu, ve které se opět objevila jména ministrů bývalého režimu, technokraté a islamisté. Zastoupení v ní nenašli sekularisté spolu s liberály. Během podzimu se zvedla vlna islamistického odporu na Sinaji proti tamním vojenským jednotkám. Nepokoje za sebou zanechaly desítky mrtvých. (Egypt profile 2013) V listopadu se stalo něco nevídaného. „Egyptský prezident si nečekaně udělil rozsáhlé pravomoci, jimiž získal téměř absolutní moc a imunitu v případě všech svých rozhodnutí a zákonů až do vzniku nové ústavy. Vyvolal ostrou kritiku prodemokratických sil v Egyptě i znepokojení Západu. Egyptští soudci na protest pozastavili veškerou činnost soudů a vypukly statisícové demonstrace a násilnosti.“ (Zbavitelová 2012) Poté následovaly další protesty v lednu 2013, při kterých zemřely desítky lidí. Během prvního půlroku došlo k jednání s MMF o finanční pomoci Egyptu, s níž by mohl opět nastartovat svoji ekonomiku. Stále se debatuje o parlamentních volbách, jejichž konání Morsi odhaduje až na říjen 2013, protože nyní by čelil bojkotu voleb ze strany sekularistů, kteří vyžadují reorganizaci vlády a vyslechnutí požadavků opozice. (Perry 2013)

2.6. Shrnutí:

Konec 20. století se vyznačoval nutností vyvést egyptskou liberalizující se ekonomiku z krize, která dopadala především na sociálně slabší obyvatelstvo. Počátek 21. století se pak odehrával ve znamení sociálních nepokojů. Egyptané jimi dávali najevo svůj nesouhlas s vládnoucí elitou, která před jejich potřeby stavěla své vlastní. Příchod Gamala Mubaraka situaci nijak neulehčil, spíše vyvolal další pochyby plynoucí z jeho domnělého nástupnictví. Panující nedůvěra vůči státnímu aparátu přiměla znepřátelené opoziční skupiny, aby se spojily a společnými silami režim pokořily. Vláda, spoléhající se na zprávy tajných zdrojů, dlouho neotálela a nabídla ústupky, které měly zmírnit míru nespokojenosti. Dosud nelegální společenství Muslimského bratrstva dostalo spolu se zástupci nezávislých kandidátů příležitost podílet se na volebním procesu a poprvé se také otevřely dveře více kandidátům v souboji o prezidentské křeslo. Mnozí jásalí, ale po volbách v roce 2005 zapředli do hluboké beznaděje. Výsledky voleb byly zmanipulovány, Muslimští bratři se ocitli ve vězení a taktéž i druhý nejúspěšnější prezidentský kandidát. K volbám nebyli připuštěni žádní nezávislí pozorovatelé a stále platil zákon o výjimečném stavu.

Po volbách v roce 2005 již bylo všem jasné, že se nikdo nikdy nedočká změny, pokud s tím sami lidé nic neudělají. Pořádání stávek a demonstrací obyvatel různých společenských vrstev a přesvědčení podpořily informace o nelidském jednání s vězni, ženami a jinými minoritami, které se šířily zejména po internetu. Bloggerskou činnost doplňovalo mediální pokrytí případů korupce vysokých státních úředníků a špiček vládní strany. Vědělo se také o telefonátech Bílého domu s Mubarakem, ve kterých zazněla kritika na jeho osobu a žádost o ukončení represivních opatření vůči vlastnímu lidu. Vláda na výzvy nereagovala a naopak posílila svoji moc formou dalších represí. Učinila tak z toho důvodu, že v minulosti násilné potlačení nepokojů vždy fungovalo a společnost se na čas uklidnila. Nyní ale její hrozby a činy nevyvolávaly velké obavy, protože se násilnosti ze strany státu konaly téměř denně co do porovnání s devadesátými léty, kdy se jich konalo jen několik za rok.

Násilnosti se staly výchozím bodem činnosti internetových aktivistů, kteří na ně denně upozorňovali. Největší pozdvižení způsobila kauza zesnulého Khaleda Saeda, jehož tragédie využil Wael Ghonim k založení webové stránky s názvem ‚My všichni jsme Khaled Saeed‘. V předvečer toho největšího protestu v historii Egypta navštívily jeho

stránku desetitisíce lidí, jež potvrdily účast na demonstraci. Tato akce přivedla Ghonima nevědomky do čela největší opoziční skupiny v Egyptě a nasměrovala na něj veškerou zlost aparátu, který ho hned na druhý den revoluce nechal uvěznit. Po propuštění se Ghonim objevil před televizní obrazovkou, ve které se rozplakal a kál za smrt všech nevinných v ulicích celého Egypta. Odvolával se přitom na potřebu vybudovat nový stát na bedrech ztracené důstojnosti, kterou měla tato demonstrace znovu nalézt. (Cook 2012, s. 291) Těmito slovy a emocemi posílení protestanti získali na vytrvalosti a ti, co až dosud váhali, vyšli konečně do ulic. Dne 11. února 2011 si egyptský lid po několika desetiletích nedemokratické vlády vydobyl svoji pozici ve státě a rozhodl se jí jen tak nevzdat.

Ani po revoluci se situace v zemi zcela neuklidnila. Kdykoli Egyptané pocítili křivdu ze strany armády, která se v zemi ujala vlády v době přechodu mezi revolucí a volbou nového prezidenta, nebo když chtěli poukázat na její nečinnost, hlasitě se ozvali. Demonstrace se tedy stále pořádaly, ale nenabývaly předrevoluční intenzity. Nové vedení čelilo otázce organizace parlamentních a prezidentských voleb v co nejkratším čase. První svobodné parlamentní volby se konaly po téměř celém roce a k všeobecnému překvapení je vyhráli islamisté, kteří si do čela státu nedlouho poté zvolili svého prvního islamistického prezidenta. V současnosti se čeká na nové volby do parlamentu, jejichž termín není oficiálně stanoven, ale odhaduje se na říjen letošního roku.

ZÁVĚR:

V závěru práce se pokusíme zodpovědět výzkumnou otázku, kterou jsme si položili hned na jejím začátku. *Existují tedy klíčové příčiny vedoucí k vypuknutí egyptských nepokojů v zimních měsících počátku roku 2011?* Klíčové příčiny se nachází v poslední dekádě let před samotnou revolucí, ale jejich původ spadá až do 90. let 20. století. Význam tu hraje závislost na vývoji událostí (*path-dependency*), díky jejichž zřetězenému charakteru se můžeme dopátrat našeho výsledku.

Příčiny, které vedly k pádu autoritářského režimu Hosniho Mubaraka, jsou dvojího typu. Prvním typem jsou strukturální příčiny, které se opět dělí na dvě skupiny, a druhým typem jsou bezprostřední příčiny. První skupinu strukturálních příčin tvoří **socioekonomické faktory**, které na rozdíl od druhé skupiny ovlivňovaly život Egyptanů po několik desetiletí. Pod ty nejdůležitější zahrňme rostoucí nezaměstnanost, nedostatečnou zdravotní péče, zvyšující se ceny za potraviny, které si obyčejní lidé mnohem častěji nemohli dovolit kvůli příliš nízkým platům, a nakonec výraznou občanskou nerovnost. Všechny tyto okolnosti přispěly k nezadržitelně se šířící chudobě, která postihovala hlavně zemědělské a příměstské oblasti.

Druhou významnou skupinou faktorů, na které se obyvatelé spolu s opozicí v předvečer revoluce odvolávali, se rozvinuly především v době vlády Hosniho Mubaraka. Nyní mluvíme o **politických faktorech**. Do nich započítejme vytrvalý režimní teror, který vládl ve spojitosti se zákonem o výjimečném stavu, dále stát soustavně porušoval základní občanská práva a svobody, omezoval politická práva a nezaručil svobodné a spravedlivé volby. S boomem internetové aktivity a odhodlanosti jednotlivců informovat o násilnostech policie a o korupčních kauzách vznikl nový typ opozice, který se připojil k té tradiční. Avšak i tradiční politická opozice nabývala na síle a rozšířila se o nová sdružení a hnutí. Zmanipulované volby a úspěch revoluce v Tunisku pak daly podnět k masovým sociálním nepokojům, které svrhly dlouholetý režim Hosniho Mubaraka.

V návaznosti na výše uvedené je třeba zmínit bezprostřední příčinu, která dle mého vlastního výzkumu otevřela dveře událostem, které vedly k pádu režimu. Tímto spouštěčem byla událost, která by se pravděpodobně nestala, kdyby zde neexistovala spleť faktorů socioekonomického a politického charakteru a pokud by nebyla doprovázená internetovou aktivitou mládeže. Onou klíčovou příčinou protestů, které otřásly nejen celým Egyptem, ale i světem byla **vražda Khaleda Saeda**. Životní osud tohoto mladíka zrcadlil

osudy dalších Egyptanů, kteří padli rukou tamní vlády a jejích špatně nastavených politik. Na fotografiích zobrazené zmrzačené tělo a výpovědi očitých svědků potvrdily slabost režimu, který zcela vyčerpал své rezervy a již neměl kam jinam sáhnout a co jiného nabídnout, aby si společnost udobřil. Zbyla mu jen technika donucení. Mubarak se spolu s vedením ani nepokusil ztracenou legitimitu zpětně nabýt, protože věděl, že trpělivost lidu narazila na své meze a nebylo už návratu zpět. Sociální nepokoje následně zaplavily každý kout země. Vláda si nenechala žádnou z kritik, přicházejících z centra protestů, líbit a jednotlivé stávky a demonstrace s pomocí ozbrojených složek násilně potlačila. Zmíněná kritika se týkala zejména socioekonomických požadavků, dodržování základních lidských práv a svobod a sociální spravedlnosti.

V průběhu samotné revoluce, konkrétně po propuštění vězněného Waela Ghonima, jsme se mohli setkat s požadavkem, který dříve nebyl v heslech protestantů řádně zdůrazněn. Výzva k navrácení státem znevážené lidské důstojnosti převážila nad všemi požadavky, které byly na náměstí Tahrír a mimo něj kdy vyřčeny. Byl to tedy opět Wael Ghonim, který svými spásnými slovy před televizní obrazovkou a také na samotném náměstí psychicky pozvedl všechny, kteří boj se státním aparátem pomalu vzdávali a také ty, kteří dosud o síle všelidové masy pochybovali. Díky němu se počty Egyptanů ještě rozmnožily, lidé se semkli a jako jedno tělo bojovali až do vítězného konce.

ZDROJE INFORMACÍ:

Publikace:

AL-AWADI, Hesham. (2004) *In Pursuit of Legitimacy : The Muslim Brothers and Mubarak, 1982 – 2000*. London: Tauris Academic Studies.

AMIN, Galal. (2011) *Egypt in the Era of Hosni Mubarak 1981 – 2011*. Cairo: The American University in Cairo Press.

BAREŠ, L. a kol. (2009) *Dějiny Egypta*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

COOK, S.A. (2012) *The Struggle for Egypt : From Nasser to Tahrir Square*. New York: Oxford University Press.

EL-MAHDI, R.; MARFLEET, P. (2009) *Egypt : The Moment of Change*. London: Zed Books.

GOLDSCHIDT, Arthur. (2008) *A Brief History of Egypt*. New York: Infobase Publishing.

KIENLE, Eberhard. (2001) *A Grand Delusion. Democracy and Economic Reform in Egypt*. London: I.B.Tauris Publishers.

MARSOT, A. L. al-Sayyid. (2007) *A History of Egypt: From the Arab Conquest to the Present*. New York: Cambridge University Press.

RUBIN, Barry. (2010) *The Muslim Brotherhood*. NY: Palgrave Macmillan

ZAHID, M. (2010) *The Muslim Brotherhood and Egypt's Succession Crisis : The Politics of Liberalisation and Reform in the Middle East*. London, NY: I.B. Tauris Publishers.

Internetové zdroje:

2005 Parliamentary Election Assessment in Egypt. (2005) *IRI* [online]. Prosinec 2005. Dostupné z <http://www.iri.org/sites/default/files/Egypt's%202005%20Parliamentary%20Elections%20Assessment%20Report.pdf> [cit. 9. května 2013]

ALISSA, Sufyan. (2007) The Political Economy of Reform in Egypt: Understanding the Role of Institutions. *Carnegieendowment* [online]. Dostupné z http://carnegieendowment.org/files/cmec5_alissa_egypt_final.pdf [cit. dne 1. května 2013]

April 6 Youth Movement. (2013) *Wikipedia* [online]. 14. dubna 2013. Dostupné z http://en.wikipedia.org/wiki/April_6_Youth_Movement [cit. 4. května 2013]

Death of Khaled Mohamed Saeed. (2013) *Wikipedia* [online]. 17. března 2013. Dostupné z http://en.wikipedia.org/wiki/Death_of_Khaled_Mohamed_Saeed [cit. 6. května 2013]

Egypt Burning: Part 1,2,3. (2011) *AlJazeera* [online]. 24. únor 2011. Dostupné z <http://www.aljazeera.com/programmes/2011/02/201121310411102992.html> [cit. 6. května 2013]

Egypt Profile. (2013) *BBC* [online]. 7. března 2013. Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13315719> [cit. 6. května 2013]

Egypt's Islamist Parties win elections to parliament. (2012) *BBC* [online]. 21. ledna 2012. Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16665748> [cit. 6. května 2013]

Egypt's Parliament convenes despite dissolution. (2012) *BBC* [online]. 10. července 2012. Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-18777150> [cit. 7. května 2013]

FRANKLIN, Stephen. (2011) Before the Revolution. [online] 5. března 2011. Dostupné z <http://prospect.org/article/revolution> [cit. 6. května 2013]

Guide to Egyptian presidential elections. (2012) *BBC* [online]. 14. června 2012. Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-18115104> [cit. 7. května 2013]

KIRKPATRICK, David. (2012) Named Egypt's Winner, Islamist Makes History. *The NY Times* [online]. 24. června 2012. Dostupné z <http://www.nytimes.com/2012/06/25/world/middleeast/mohamed-morsi-of-muslim-brotherhood-declared-as-egypts-president.html?pagewanted=all> [cit. 7. května 2013]

Mubarak Era. (2013) *Wikipedia* [online]. 29.4.2013. Dostupné z https://en.wikipedia.org/wiki/Mubarak_era. [cit. dne 1. května 2013]

National Association for Change. (2013) *Wikipedia* [online]. 2. března 2013. Dostupné z http://en.wikipedia.org/wiki/National_Association_for_Change [cit. 4. května 2013]

PERRY, Tom; SALEH, Yasmine. (2013) Egypt could hold delayed election in October: Mursi. *Reuters* [online]. 27. března 2013. Dostupné z <http://www.reuters.com/article/2013/03/27/us-egypt-election-idUSBRE92Q04I20130327> [cit. 7. května 2013]

Poverty rate rises in Egypt, widening gap between rich and poor: CAPMAS. (2012) *AhramOnline* [online]. 29. listopadu 2012. Dostupné z <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/3/12/59433/Business/Economy/Poverty-rate-rises-in-Egypt,-widening-gap-between-.aspx> [cit. 9. května 2013]

POVEY, Tara: Social Movements and the Future of Political Change in Egypt. *The University of Sydney* [online]. Dostupné z http://sydney.edu.au/arts/government_international_relations/downloads/documents/spirit_d_voices/001_Tara%20Povey_Social_Movements_and_Political_Change_in_Egypt.pdf [cit. 4. května 2013]

Results of Shura Council elections. (2012) *Carnegie Endowment* [online]. 29. února 2012. Dostupné z <http://egyptelections.carnegieendowment.org/2012/02/29/results-of-shura-council-elections> [cit. 7. května 2013]

SHARP, Jeremy. (2013) Egypt : Background and U.S. Relations. [online]. 26. února 2013. Dostupné z <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL33003.pdf> [cit. 9. května 2013]

THABET, Hala. (2006) Egyptian Parliamentary Elections : Between Democratization and Autocracy. *Codesria* [online]. Dostupné z <http://www.codesria.org/IMG/pdf/2-thabet.pdf> [cit. 9. května 2013]

The Brotherhood and Mubarak. (2012) *AlJazeera* [online]. 24. května 2012. Dostupné z <http://www.aljazeera.com/programmes/aljazeeraworld/2012/05/2012517131828948619.html> [cit. 18. dubna 2013]

Timeline / Egypt from Mubarak unrest to first presidential elections. (2012) *Haaretz* [online]. 23. května 2012. Dostupné z <http://www.haaretz.com/news/middle-east/timeline-egypt-from-mubarak-unrest-to-first-presidential-elections-1.432107> [cit. 7. května 2013]

Timeline: Egypt's Revolution. (2011) *AlJazeera* [online]. 14. února 2011. Dostupné z <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/01/201112515334871490.html> [cit. 6. května 2013]

ZBAVITELOVÁ, Dita. (2012) Od egyptské revoluce k faraonovi – neblahý vývoj arabského jara. Český rozhlas [online]. 29. listopadu 2012. Dostupné z http://www.rozhlas.cz/cro6/internet/_zprava/od-egyptske-revoluce-k-faraonovi-neblahy-vyvoj-arabskeho-jara--1143709 [cit. 7. května 2013]

